

Harf İnkılabı'nın Türk ve Dünya Basınındaki Yankıları

Emine KISIKLI*

ÖZ

Harf İnkılabı basit bir yazı değişiminden ibaret olmayıp, halkı okur-yazar yapmayı, Arap kültürünün etkisinden kurtarmayı ve çağdaş cumhuriyet bireyleri oluşturmayı hedeflemektedir. İstanbul Dolmabahçe Sarayı'nda kararlaştırılan yeni harflerin 1 Kasım 1928'de TBMM'nde kabul edilmesi ve Harf İnkılabı'nın resmîyet kazanmasıyla birlikte Türk basınına yeni harfleri halka öğretme konusunda büyük sorumluluk düşmüştür. 1 Kasım 1928'den önce yeni harflerin uygulanması konusunda yaşanabilecek sorunları etraflıca tartışan Türk basını, 1 Kasım 1928'den sonra yeni harfleri halka öğretmede bir okul vazifesi görmüştür. Bu süreçte Yunus Nadi'nin *Cumhuriyet* gazetesi Harf İnkılabı'nın yılmaz savunucusu olmuştur.

Yeni harflerin kabulü tüm dünyada derin yankı uyandırmış, Türkiye'nin Batılılaşması yolundaki bu adımdan büyük memnuniyet duyulmuştur. *National Geographic Magazine* 1929 yılında Harf İnkılabı'nı özel bir sayı ile dünyaya anlatırken, İtalyan *Messaggero* Harf İnkılabı'nı Türk rönesansı olarak değerlendirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Harf İnkılabı, Dolmabahçe Sarayı'nda Harf İnkılabı çalışmaları, Falih Rıfık Atay, Yunus Nadi, *Cumhuriyet* gazetesi.

ABSTRACT

The Reflections of the Alphabet Reform in Turkish and World Press

The Alphabet Revolution extended beyond a superficial change in writing styles. It is not only a step taken to prepare the general public to literacy, but also to free them from the Arab culture in order to make the Turkish people modern individuals of the Republic. The new letters were introduced in the Dolmabahçe Palace depending on the Law passed on December 1st 1928 in the GNA. The Turkish Press undertook

* Dr., Başkent Üniversitesi Atatürk İlkeleri Uygulama ve Araştırma Merkezi Öğretim Görevlisi, ANKARA



a great responsibility to introduce the new letters to the public. There emerged an ample debate about the difficulties of the Reform in the Press, and through this debate, the Press acted as a school in teaching the new alphabet. In this early period, the newspaper "Cumhuriyet" was an important advocate of the Alphabet Revolution.

The application of the new letters had repercussions throughout the world, the new Turkish reform was greatly appreciated in the world press. The National Geographic Magazine introduced the Alphabet Revolution in 1929 with a special issue, and the Italian *Messaggeri* wrote that this revolution was the Turkish Renaissance.

Key Words: Alphabet Revolution , Falih Rıfki Atay, Yunus Nadi, *Cumhuriyet* newspaper, the alphabet reform in the world press.

Giriş

Arap harflerinin terk edilmesini ve yerine Latin harflerine dayalı yeni Türk alfabesinin kullanılmasını amaçlayan Harf İnkılabı, kültürel alanda önemli bir adımdır. Geniş halk kitlelerini yeni bir kimliğe kavuşturmayı ve çağdaş cumhuriyet bireylerini oluşturmayı hedefleyen genç Türkiye Cumhuriyeti, Harf İnkılabı ile halkın çoğunluğunu okur-yazar yapmayı ve Türk milletini Arap kültürünün etkisinden kurtarıp, çağdaş Batı uygarlığında hak ettiği yere ulaştırmayı hedeflemiştir.

Türk dili tarih boyunca çok çeşitli harflerle yazılmıştır.¹ Türklerin İslamiyeti kabul etmelerinden sonra kullanılan harflerin yerini Arap harfleri almaya başlamış, ancak bu harfler Türkçeye ve Türkçenin ses yapısına uygun düşmemesi, yazılmasının zorluğu yüzünden Türk toplumunca yeterince benimsenememiştir. Arap harflerinden Latin harflerine geçilmesi tartışmaları Tanzimat döneminde başlamış, II. Meşrutiyet yıllarında artarak sürmüştür. II. Meşrutiyet döneminde sayıca çoğunluğu oluşturan, Arap yazısının Türkçeye uyarlanarak korunmasını savunan aydınlar ıslahatçı, sayıca azınlığı oluşturan ve Arap alfabesinin tamamen bırakılarak, Latin alfabesine geçilmesini savunan aydınlar da Latinciler olarak anılmıştır.² Sonuçsuz kalan bu tartışmalara son noktayı Arap harflerinin okuma-yazmadaki zorluklarını daha II. Meşrutiyet öncesinde gören ve Bulgar Türkolog İvan Monolof'a, *Batı Medeniyetine girmemize engel olan yazıyı atarak, Latin kökünden bir alfabe seçmeliyiz*³ diyen Mustafa Kemal koymuştur.

1 Talat Tekin, *Tarih Boyunca Türkçenin Yazısı*, Ulusal Kültür, 1 Şubat 1978, s.17 vd.

2 Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihinde Türk Dili Sorunu*, Bilim ve Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 1978, s.65; Selami Kılıç, "Türkiye'de Latin Harfleri Meselesi (1908-1928)", *Atatürk Yolu*, Mayıs 1991, Yıl:4, Cilt:2, Sayı:7, s.551 vd.

3 Necip Kaskatı, "Atatürk'ün Selânik'teki Hülyaları", *Cumhuriyet* gazetesi, 19 Ağustos 1948.



Millî Mücadele'nin ilk günlerinde 7/8 Temmuz 1919 gecesi Mahzar Müfit Bey'e (Kansu) geleceğe yönelik düşüncelerini anlatırken, ileride Latin harflerinin kabul edileceğini söyleyen Mustafa Kemal,⁴ Millî Mücadele'nin zaferle sonuçlandırılmasından sonra asıl önemli savaşı olarak gördüğü cehaletle mücadele savaşına girişmiştir. *Bu memlekette eskiden beri bir bilgisizlik devam ediyor. Eski idareler bilgisizliği devam ettirmeyi kendi devamları için gerekli görüyorlardı. Bu memlekette cehaleti süratle ortadan kaldırmak lazımdır*⁵ diyen Mustafa Kemal, bir başka konuşmasında da;

Memlekette bilgisizlik mutlaka giderilmelidir. Bunu yapmaya mecburuz...Yazık ki, memlekette bilenler azınlığı teşkil ediyor. Hepimizin şahsi saadeti, çoğunluğun hayat ve saadetiyle mümkündür. Eğer çoğunluk, yani memleket ve millet mesut ve mamur olmazsa beş, on kişinin saadetinden ne çıkar? Bu memleketteki azınlık, eğer menfaatini çoğunluğun bilgisizliğinde ararsa, umumi felaket kaçınılmaz olur⁶ demiştir.

Daha Sakarya Savaşı öncesinde cehaletle mücadele edilmesi kararlılığıyla harekete geçen Mustafa Kemal, 16 Temmuz 1921'de Eğitim Kongresi'ni toplamış ve *silahıyla olduğu gibi, dimağıyla da mücadele mecburiyetinde olan milletimizin, birincisinde gösterdiği kudreti, ikincisinde de göstereceğine asla şüphem yoktur...* demiştir.⁷ Cehaletle mücadelede öğretmenlere büyük sorumluluk yükleyen Mustafa Kemal, öğretmenlere hitaben yaptığı bir konuşmasında da *ordularımızın kazandığı zafer, sizin ve ordularınızın zaferi için yalnız bir zemin hazırladı. Hakiki zaferi siz kazanacak ve sürdüreceksiniz ve mutlaka muvaffak olacaksınız! Ben ve sarsılmaz imanla bütün arkadaşlarım sizi takip edeceğiz ve sizin karşılaştığınız engelleri kıracağız*⁸ demiştir. *Büyük Türk milletinin bilgisizlikten az emekle, kısa yoldan ancak kendi güzel ve asil diline kolay uyum sağlayabileceği bir araç ile sıyrılabileceği*⁹ inanan Mustafa Kemal için tek yol eski harflerden vaz geçmektir. Bu düşüncesini 6 Ağustos 1928'de Söğütlü Yatı'nda Arap harfleri üzerine bir sohbet sırasında da dile getiren Mustafa Kemal, Türk halkının yüzde sekseninin neden okuma-yazma bilmediği sorusu ortaya atıldığında, sorunun Arap harflerinden kaynaklandığını söyleyerek¹⁰ Arap harflerinden vazgeçilmesi konusundaki kararlılığını ortaya koymuştur.

4 Mahzar Müfit Kansu, *Erzurum'dan Ölümine Kadar Atatürk'le Beraber*, Türk Tarih Kurumu, C.I.,Ankara 1966, s.131.

5 *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri* , Haz:Utkan Kocatürk, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 1999, s.121.

6 Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri, s.122.

7 *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (1906-1938)*, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, C.II., Ankara 1981, s.18.

8 Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri, s.128.

9 Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, C.I.,s.359.

10 Ahmet Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, TC Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı Yayını, C.I, Ankara 1991, s.283-284.



1. Cumhuriyet Döneminde Harf İnkılabı Tartışmaları

Harf İnkılabı tartışmaları, yeni Türk Devleti'nin kuruluşundan sonra 17 Şubat 1923 İzmir İktisat Kongresi'nde Ali Nazmi Bey ile bir arkadaşının Latin harflerinin kabulüne ilişkin verdikleri önerge ile yeniden başlamış, kabul görmeyen bu önergeye en büyük tepki, *Hakimiyet-i Milliye* gazetesine verdiği *Latin harflerini kabul edemeyiz* demeci ile Kazım Paşa'dan (Karabekir) gelmiştir.¹¹ Karabekir Paşa'nın bu demeci ile alfabe ve imla tartışması alevlenmiş, Kılıçzade Hakkı Bey *İçtihad* dergisinde çıkan *İzmir İktisat Kongresi'nde Harfler Meselesi* başlıklı yazısı ile Kazım Paşa'ya cevap vermiş,¹² Hüseyin Cahid Yalçın da 1923'te İzmir'de İstanbul gazetecileri ile yapılan bir toplantıda Latin harflerine geçilmesi yönünde bir öneride bulunmuş, ancak bu öneri de Mustafa Kemal tarafından olumlu karşılanmamıştır. Bu tartışmalar sürerken İbrahim Alaettin Bey (Gövsâ) *Resimli Gazete*'de Hüseyin Cahid Bey'e hitaben... *Acaba Latin harflerini kabul etmekle, Türkiye tılsımlı bir asanın etkisiyle bir anda değişecek midir?* sorusunu yöneltmiş,¹³ Müftüoğlu Ahmet Hikmet Bey de *Latin yazısını kabul etmeyi akla mantığa sığmayan çocukça bir tedbir*¹⁴ olarak değerlendirmiştir.

25 Şubat 1924 yılında TBMM'nde bütçe görüşmeleri sırasında İzmir Mebusu Rüştü Saracoğlu, o günkü Maarif Vekili Vasıf Çınar'a maarif bütçesinden çok büyük fedakârlık yapılmasına rağmen, halkın neden hâlâ okuma-yazma bilmediği, bakanlığının alfabe konusunda ne düşündüğü sorusunu yöneltmiş, o günün gürültüsü içinde bu soru cevapsız kalmıştır. Maarif Vekili Vasıf Çınar 1924 yılında bu sorunun da etkisiyle öğretmenler arasında bir anket yapma ihtiyacı duymuş, anket sonucunda öğretmenlerin yüzde doksan altısının Latin harflerine karşı olduğu görülmüştür.¹⁵ Ahmet Emin Bey de (Yalman) *Vatan* gazetesinin 19 Mart 1924 tarihli nüshasında *Latin Harfleri* başlıklı

11 Kazım Paşa demecinde; Acaba Latince kabul edilebilir mi? Bu kabul edildiği gün memlekette karışıklık yaşanır. Her şeyden önce bizim kütüphanelerimizi dolduran mukaddes kitaplarımız, tarihimiz ve binlerce cilt asımız, bu lisanla yazılmış iken, büsbütün başka bir şekilde olan bu harfleri kabul ettiğimiz gün en büyük felakete yol açılmış, bütün Avrupa'nın eline güzel bir silah verilmiş olunur. Bunlar İslam alemine Türk, ecnebi yazısını kabul etmiş ve Hristiyan olmuştur der, demiştir. *Hakimiyet-i Milliye*, 5 Mart 1923.

12 Kılıçzade Hakkı Bey cevabında Karabekir Paşa Hazretleri'nden rica ederim. Biz yalnız Müslüman mıyız ? Yoksa hem Türk, hem Müslüman mıyız ? Eğer yalnız Müslüman isek, bize Arap harfleri ve Arap dili lazımdır ve ilim olarak *Kur'an* yetişir. Eğer Türk isek, Türk kültürüne muhtacız. Bu kültür ise her şeyden evvel dilimiz ile başlayacaktır, demiştir. M.Şakir Ülkütaşır, *Atatürk ve Harf Devrimi*, Ankara 1973, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayını, Ankara 1973, s.44-45.

13 Agah Sırrı Levend, "Latin Harfleri Meselesi", *Milli Kültür*, Atatürk Özel Sayısı, Aralık 1988, Sayı.63, s.395.

14 Ülkütaşır, age, s.52.

15 Bilal N. Şimşir, *Türk Yazı Devrimi*, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları XVI. Dizi-Sayı: 60, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1992, s.69.



makalesinde henüz Latin harfleri lehinde olmadığını belirterek, bu düşüncesini iki sebebe bağlamıştır. Yalman'a göre birinci sebep, mevcudu muhafaza hususundaki tabii his, ikincisi de Latin harflerine geçilmesiyle birlikte bugünkü neslin uzun müddet okuma zevkinden mahrum bırakılacağı konusundaki tedirginliğidir. Saracoğlu'nun meclisteki konuşmasının yankıları basında lehte ve aleyhte yazılarla devam ederken, *Akşam* gazetesi 28 Mart 1926'da *Latin Harflerini Kabul Etmeli mi? Etmemeli mi?* tartışmasını başlatmıştır. Bu tartışmalarda yalnız üç yazar Latin harflerinin alınmasını desteklemiş, on iki kişi yazı değişikliğine karşı çıkmış, bir kişi de çekimser kalmıştır.¹⁶ Bu tartışmalarda Latin harflerine karşı olanlar dayanaklarını farklı noktalarda yoğunlaştırmışlardır. Bu düşünce sahiplerine göre:

1-Arap yazısının bırakılması İslam dinine aykırıdır. Böyle bir teşebbüs İslam alemince hoş karşılanmayacaktır.

2-Arap yazısının terk edilmesi memlekette bir kültür buhranı yaratacak, kütüphanelerdeki eserler yok edilecektir.

3-Latin alfabetesinin kabulü, Batı medeniyetini benimsememizi kolaylaştırmayacak, üstelik Türk diline de uygulanamayacaktır.¹⁷

Oysa gerçekte Arap harfleri Türkçenin yapısına uygun değildir ve Arap harfleri ile okuma yazmada sıkıntı çekilmektedir. Bu da doğal olarak okur-yazar seviyesinin artışı engellemektedir. Tartışmaları büyük bir sessizlikle, ancak dikkatle izleyen Mustafa Kemal, zaman zaman Harf İnkılabı konusunu yakın çevresindekilere açmış ve nabız yoklamıştır. Nitekim bir gün Çankaya Köşkü'nün kütüphanesinde Yahya Kemal'e *bu kitaplar güzel ama, bütün halkımıza okutmak, öğretmek güç bu harfleri. Onun için bazı yenilikler düşünceli ve Latin harflerini kabul etmeliyiz*¹⁸ demiş, Yahya Kemal bu düşüncesine karşı çıkmasına rağmen onunla tartışmaya girmemiş, bu konuda bir süre daha sessiz kalmayı tercih etmiştir. Mustafa Kemal o günkü isteksizliğinin sebebini daha sonraları Falih Rıfki Atay'a, *Yahya Kemal bana zamansız iş yaptırmak istiyordu. Yazı İnkılabı'nın daha zamanı gelmemiştir*¹⁹ şeklindeki beyanatı ile açıklayacaktır.

16 Bu tartışmalara katılan on altı yazardan İçtihat dergisini çıkaran Dr. Abdullah Cevdet, Galatasaray Lisesi Edebiyat Öğretmeni Rafet Avni (Aras), ve Freiburg Üniversitesi Doğu Dilleri eski öğretmeni Mustafa Hamit Bey Latin yazısının alınmasını desteklemiş, Ali Canip (Yöntem), Ali Ekrem (Bolayır), Muallim Cevdet (Inançalp), İbrahim Alaettin (Gövs), Necip Asım (Yazıksız), Avram Galanti (Bodrumlu), Hüseyin Suat (Yalçın), Halil Nimetullah (Öztürk), Velet Çelebi (İzbudak), İbrahim Necmi (Dilmen), Halit Ziya (Uşaklıgil), Budapeşte'den Zoltan Gombocz Latin harflerinin alınmasına karşı çıkmış, Mustafa Şekip (Tunç) ise çekimser kalmıştır. Şimşir, *age*, s.75.

17 Zeynep Korkmaz, *Türk Dilinin Tarihi Akışı İçinde Atatürk ve Dil Devrimi*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, Sayı:147, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1963 , s.38.

18 Şimşir, *age*, s.157.

19 Korkmaz, *agm*, s.37.



Mustafa Kemal'e göre ülkenin içinde bulunduğu şartlar o gün için böylesine köklü bir değişime hazır değildir. Doğuda gerici Şeyh Sait Ayaklanması'nın baş göstermeye başladığı, Terakkiperver Cumhuriyet Fırka'nın henüz varlığını sürdürdüğü bir ortamda Harf İnkılabı ülkedeki rejim karşıtlarının elini güçlendirecektir. 1925 Şubatında, bir yıl önce İzmir Mebusu olarak mecliste Maarif Vekili Vasıf Çınar'a hâlâ halkın çoğunluğunun okuma-yazma bilmesinin sebebi eski harflerdir diyen Şükrü Saracoğlu, bir yıl sonra Maarif Vekili olarak kendisine yöneltilen yeni harfler konusundaki soruya farklı cevap vermek mecburiyetini duyacak ve *Efendiler! Bendeniz Maarif Vekiliyim. Ve Maarif Vekili olmam hasebiyle, memleketimizde harfler hakkında birçok cereyanlar olduğu için, bu cereyanlardan herhangi birisine kuvvet verecek bir şekilde bu millet kürsüsünde söz söylemeyi faydalı değil, zararlı görüyorum*,²⁰ diyecektir. Bu söylem, yeni harflere geçilmesi tartışmalarını geçici bir süre de olsa dondurmaya yönelik bir söylemdir. Amaç hasıl olmuş, Şubat 1925'te Şeyh Sait Ayaklanması'nın patlak vermesinden sonra basında yazı tartışmaları dikkati çekecek ölçüde azalmış, 1925 yılının ikinci yarısında dikkatler daha ziyade Tekke, Zaviye ve Türbelerin Kapatılması ve Şapka İnkılabına çevrilmiştir.

Basında Harf İnkılabı tartışmalarının durgun geçtiği 1925 yılında, yeni harfler konusunda iki çalışma dikkat çekmektedir. Bunlardan biri İstanbul Üniversitesi müderrislerinden Avram Galanti'nin *Türkçede Arabî ve Latin Harfleri ve İmla Meselesi* isimli çalışmasıdır. Avram Galanti bu çalışmasında Latin harflerinin Türkçeye uygun olmadığını savunmuştur. İkinci çalışma ise, Dr. İsmail Şükrü Bey'in *İctihad* yayınları arasında çıkan *Asri Türk Harfleri Hakkında* isimli çalışmasıdır. İsmail Şükrü Bey bu kitabıyla bir anlamda Avram Galanti'ye cevap vermiş ve çağdaş Türk harflerinin ancak Latin harfleri olabileceğini savunmuştur.²¹

26 Şubat 1926'da Bakü'de toplanan ve ağırlıklı olarak Türk topluluklarının Latin harflerine geçmesi konusunun konuşulduğu Uluslararası Türko- loji Kongresi'nden sonra 22 Mart 1926'da TBMM'nde bir konuşma yapan Maarif Vekili Mustafa Necati Bey'in, yazı işinin bir devlet sorunu olarak ele alınacağını söylemesiyle birlikte yeni harfler meselesi tekrar basının gündemine girmiştir. Bu süreçte *Resimli Gazete*, *İkdam*, *Tevhid-i Efkâr* ve *Akşam* Latin harflerine karşı çıkarken, *Hakimiyet-i Milliye*, *Cumhuriyet*, *Vakit* Latin harflerinin kabulünden yana tavır almış, mizah dergisi *Akbaba* da;

Bunca yıllık harfleriz, güzeliz Latince'den
Latin harfi geçemez öteye Derince'den²²

20 Şimşir, *age*, s.69.

21 Şimşir, *age*, s.72.

22 Şimşir, *age*, s.64.



dizeleriyle, Latin harfleri karşısındaki tavrını ortaya koymuştur. *Akşam* gazetesinden Muallim Cevdet geri kalışımızın sebebinin Arap harfleri olmadığını belirttiği yazısında, *Japonların ilerlemesinde Latin harfleri değil, sadeleştirilmiş dil ve dil üzerine yazılan binlerce eser etkili olmuştur* derken,²³ Necip Asım Bey, en az otuz yıllık kütüphanemize veda edileceği kaygısıyla harf değişikliğine taraftar olmadığını belirtmiştir.²⁴ Halid Ziya (Uşaklıgil) alfabeyi değiştirmek yerine mevcut alfabenin ıslahını önermiş,²⁵ Velet Çelebi ise dilimizde bazı harfler vardır ki, Latince karşılığı yoktur diyerek Latin alfabesine karşı çıkmıştır.²⁶

Bu dönemde Yunus Nadi'nin *Cumhuriyet*'i Latin harflerinin yılmaz savunucusu olmuş, Celal Nuri Bey, Latin harflerinin kabul edilmesinde ısrar ederek, *Türk İnkılabı* isimli eserinin *Elifba Meselesi* başlıklı bölümünde, Arap harflerinin ıslahının mümkün olamayacağını, birçok sakıncası olan Arap harflerinin değiştirilmesi ve Latin harflerinin kabul edilmesi gerektiğini, ancak bu değişikliğin yavaş yavaş yapılması lüzumunu açıklamıştır.²⁷

Basında Latin harfleri ile ilgili tartışmalar sürerken, hükümet 1927 yılında Latin harflerine geçme kararı almış, Ağustos 1927'de TBMM Başkan Yardımcısı Hasan Bey Latin harflerinin alınmasının uygun olacağını basına açıklamış, İsmet Paşa da Halk Partisi Kongresi'nde yaptığı konuşmasında harf değişikliğinin düşünüldüğünü belirtmiştir.²⁸ 1928 Ocak ayında eski Maarif Vekili Hamdullah Suphi Bey (Tanrıöver) başkanlığında kurulan bir komisyon konu üzerinde çalışmaya başlamış, Yunus Nadi de *Cumhuriyet* gazetesinde *Yazı Devrimi* kampanyası başlatmıştır.²⁹

2. Harf İnkılabı

16 Mayıs 1919 günü ayrıldığı İstanbul'dan ve İstanbul halkından sekiz yıl ayrı kalan Mustafa Kemal, Harf İnkılabı çalışmalarını İstanbul'dan başlatarak, hem İstanbulluların gönlünü almayı, hem de onları onurlandırmayı düşünmüş, 14 Eylül 1928 günü İstanbul'dan ayrılırken de yazı çalışmalarını İstanbul'dan başlatmış olmaktan duyduğu memnuniyetini dile getirmiştir. İstanbul bir kültür merkezidir. Böylesine önemli bir kültürel değişim sırasında yazarların ve üniversite hocalarının desteğinin alınması noktasında İstanbul doğru bir tercihtir. Ayrıca Mustafa Kemal kamuoyunu etkileyebil-

23 *Akşam*, 31 Mart 1926.

24 *Akşam*, 2 Nisan 1926.

25 *Akşam*, 24 Nisan 1926.

26 *Akşam*, 14 Nisan 1926.

27 Celal Nuri İleri, *Türk İnkılabı*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2000, s.145 vd.

28 Şimşir, *age*, s.85.

29 Şimşir, *age*, s.85.



mek için basının gücüne ihtiyaç duyacaktır. Ankara'nın tek günlük gazetesi olan *Hakimiyet-i Milliye*'ye karşılık, o günlerde İstanbul'da altı büyük günlük gazete çıkmaktadır.³⁰ Bu düşüncelerle Harf İnkılabı çalışmalarını başlatmak için İstanbul'a gelen Mustafa Kemal, yeni harflerin kabulü ve uygulanması konusu konuşulurken etrafındakilere, *Büyük Taarruza karar verdiğim zaman İsmet Paşa'ya göreceksin neler olacak demiştim. Şimdi size söylüyorum. Göreceksiniz neler olacak* demiştir.³¹ 27 Temmuz 1928 günü Dolmabahçe Sarayı'nda Mustafa Kemal'e yeni alfabe hakkında izahat veren Falih Rıfki Bey de, Mustafa Kemal'in eski harfler konusunun çok kısa sürede halledilmesi konusundaki kararlılığını görmüştür.³² Zaten 3 Mart 1924'te Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun kabulü, 26 Aralık 1925'te Uluslararası Saat ve Takvimin kabulü, 17 Şubat 1926'da Medeni Kanun'un kabulü, 20 Mayıs 1928'de Uluslararası Rakamların kabulü,³³ zaman ve şartlar itibariyle Latin harflerine geçiş konusunda önemli bir açılım sağlayamayan genç Türkiye Cumhuriyeti'nin, artık Latin harfleri konusunda harekete geçeceği işaretleridir. 23 Mayıs 1928'de Maarif Teşkilatına bağlı olarak çalışacak olan bir Dil Encümeni oluşturan Mustafa Kemal, Arap harflerinden, Latin alfabesine dayalı yeni Türk harflerine geçiş çalışmalarını resmen başlatmıştır. 4 Haziran 1928 günü Ankara'dan İstanbul'a hareketinden önce Dil Encümeni'ne kişisel düşüncelerini bildiren ve emirler veren Mustafa Kemal, İstanbul'da da encümenin çalışmalarını yakından takip etmiş, 1928 Ağustos başında Dil Encümeni'nin Ankara'dan İstanbul'a naklinden sonra da Dil Encümeni'nin çalışmalarına yön vermiştir.

Harf İnkılabı çalışmalarını gerçekleştirmek gayesiyle geldiği İstanbul'da bir alfabe komisyonu oluşturarak işe başlayan Mustafa Kemal, 1 Ağustos 1928 günü Latin Harfleri Komisyonu üyelerinden Falih Rıfki (Atay), Ahmet Cevat (Emre) ve Mehmet Emin beyleri Dolmabahçe Sarayı'nda kabul ederek, alfabe ve gramer konuları üzerinde konuşmuştur.³⁴ Altı hafta içerisinde hazırlanan yeni alfabenin tanıtımı için Sarayburnu'ndaki Halk Gazinosu'nu tercih eden Mustafa Kemal halkın karşısına çıkarak;

30 Şimşir, *age*, s.159.

31 *Atatürk'ün Bütün Eserleri*, Cumhuriyet'in 80. Yılı Armağanı, Kaynak Yayınları, C.22, (1927-1929), Ankara 2007, s.148.

32 Falih Rıfki Atay, *Mustafa Kemal'in Mütareke Defteri*, Sel Yayınları, İstanbul 1955, s.54-56.

33 TBMM'ne bir önerge veren hükümet, Madde 1-Devlet, vilayet, şehir-emâneti (belediye) gibi resmi yerlerin yazı işlerinde uluslar arası rakamların kullanılması mecburidir. Madde 2-Bu kanun 1 Haziran 1928 tarihinden itibaren geçerlidir. Madde 3-Bu kanunu uygulamaya İcra Vekilleri Heyeti (Bakanlar Kurulu) yetkilidir, demiş ve bu önergenin kanunlaşmasıyla uluslar arası rakamların kullanılması mecbur hale getirilmiştir. Ülkütaşır, *age*, s.58.

34 Utkan Kocatürk, *Kaynakçalı Atatürk Günlüğü*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 1999, s.413.



...Arkadaşlar, bizim ahenktar, zengin lisanımız Yeni Türk harfleriyle kendini gösterecektir. Asırlardan beri kafalarımızı demir çerçeve içinde bulundurarak, anlaşılmayan ve anlayamadığımız işaretlerden kendimizi kurtarmak, bunu anlamak mecburiyetindediniz...Çok iş yapılmıştır, ama bugün yapmaya mecbur olduğumuz son değil, lakin çok lüzumlu bir iş daha vardır. Yeni Türk harfleri çabuk öğrenilmelidir...Yeni Türk harflerini her vatandaşa, kadına, erkeğe, hamala, sandalciya öğretiniz... En fazla bir ya da iki sene içinde bütün Türk milleti yeni harfleri öğrenecektir, demiştir.³⁵

11 Ağustos 1928 günü Dolmabahçe Sarayı'nda Mustafa Kemal'in tanıtımını yaptığı yeni Türk harfleri üzerine ilk uygulama dersi ile alfabe seferberliği başlatılmış, bu derslerde yeni harf şekilleri ve bunların karşılığı olan sesler anlatılmış, örneklerle uygulamalar yapılmıştır.³⁶ Öğretmen İbrahim Necmi Bey (Dilmen) tarafından verilen bu ilk derse, Mustafa Kemal'in maiyet erkânı ile bazı milletvekilleri katılmışlardır. 18 Ağustos 1928 günü Dolmabahçe Sarayı'nda *Cumhuriyet* gazetesi başyazarı Yunus Nadi Bey'i kabul eden Mustafa Kemal, yeni Türk harfleri ve gramer kuralları konusunda bir demeç vermiştir.³⁷ Dolmabahçe Sarayı'nda yeni Türk harfleri üzerinde verilmeğe başlanan derslerin ikincisi, 25 Ağustos 1928 günü Mustafa Kemal'in katılımlarıyla gerçekleştirilmiştir. Yeni Türk harfleri ve okunuşları konusundaki bu tartışmalı konferansı yine Dil Encümeni üyelerinden İbrahim Necmi Bey (Dilmen) vermiştir.³⁸ Yeni Türk harfleri konusunda verilen derslerin üçüncü-

35 *Vakit*, 10 Ağustos 1928; *Hakimiyet-i Milliye*, 11 Ağustos 1928. ; *Söylev ve Demeçler*, C.II, s.251-253; Şevket Süreyya Aydemir, *Tek Adam*, Remzi Kitabevi, C.III. İstanbul 1993, s.318.; Ülkütaşır, *age*, s.64.

36 Ülkütaşır, *age*, s.73.

37 Ahmet Niyazi Banoğlu, *Atatürk'ün İstanbul'daki Hayatı (1899-1919-1927-1932)*, C.I., Milli Eğitim Bakanlığı Basımevi, İstanbul 1973, s.219; Yunus Nadi Bey bu görüşmeye ilişkin olarak şu bilgileri vermektedir: ...Gördüğüm manzara Gazi'nin büyük bir iş görmeye has zamanlarından ve tarzlarından birinin manzarası idi...Gazi'nin gördüğü ve göreceği büyük işler çoğunlukla halkın, vatan ve milletin işleridir. Gazi:

-Gel bakalım Yunus Nadi Bey dedi. Yeni harflerle meşgulüz. Başvekili imtihan ettim. Netice iyidir. Şu sandalyeyi alarak masaya katıl. Senin imtihan sıran da gelecektir.

-Masada yerimi aldım. Önüme sunulan kalem ve kağıdı sahiplendim. Zaten başlamış olan bir bahis devam ediyordu. Yeni harfler hakkında kendini yetkili gören biri tarafından ileri sürülmüş fikirler okunuyor ve onlar üzerinde konuşuluyordu...Doğrusunu itiraf etmek lazım gelirse, şahsen yeni harflerle fazla meşgul olmuş olmadığım için gelecek imtihan sıramın utandıracak müşkülât arz edeceğini düşünerek sıkılıyordum. Nihayet bu sıra geldi. Reis-i Cumhur Hazretleri'nin dikte ettikleri üç beş cümleyi bazı kelimelerin bazı harflerinde ciddi tereddümlerle yazdım. Muayene olunmaya başladı...Oh! O kadarına kendim de şaşmak üzere hayli muvaffak olmuşum. *Cumhuriyet* , 19 Ağustos 1928.

38 Ülkütaşır, *age*, s.75; Aydemir, *Tek Adam*, C.III., s.319; Nevin Yazıcı-Emine Kısıklı, "Yeni Türk Devletinin Oluşumunda ve Atatürk'ün Hayatında Dolmabahçe'nin Yeri ve Önemi", *150. Yılında Dolmabahçe Sarayı Uluslar arası Sempozyumu*, Bildiriler, C.I.,İstanbul, 2007, s.143 vd.



sü, yine Mustafa Kemal'in katılımlarıyla 29 Ağustos 1928 günü gerçekleştirilmiş, konferansın sonunda Başbakan İsmet Paşa, yeni Türk harflerinin kabulü ile ilgili bir konuşma yapmıştır. Bu konuşmanın ardından Mustafa Kemal, kongreye sunduğu üç maddelik bir önerge ile yeni Türk harflerinin önemi ve milli kültüre katkısından bahsetmiş, Harf İnkılabı'nın *Misak-ı Milli* niteliğindeki bu önerge ittifakla kabul edilmiştir.³⁹

Böylece 9 Ağustos 1928 günü Sarayburnu'nda başlatılan, Dolmabahçe Sarayı'nda son şeklini alan Harf İnkılabı çalışmaları sonuçlandırılmış, Dil Encümeni tarafından kabul edilen ve Dolmabahçe Sarayı'nda uygulaması yapılan 29 harften oluşan yeni Türk alfabesi hazırlanan kanun tasarısı ile birlikte TBMM'ne sunulmuştur.⁴⁰

39 Bu önergede:1-Milleti cehaletten kurtarmak için kendi diline uymayan Arap harflerini terk edip, Latin esasından alınan Türk harflerini kabul etmekten başka çare yoktur.2-Komisyonun teklif ettiği alfabe, hakikaten Türk alfabesidir, Türk milletinin bütün ihtiyaçlarını temin etmeye kafidir. 3-Sarf (gramer) ve imla kaideleri lisanın ıslahını, inkişafını, milli zevki tatbik ederek gelişme gösterecektir. Yeni Türk harfleriyle lisana ve imlaya ilk şeklini vermek için komisyonun projesi en kısa ve en pratik olanıdır. Banoğlu, *age*, C.I., s.233; Ülkütaşır, *age*, s.76'da bu önergenin İsmet İnönü tarafından komisyona verildiği kaydedilmektedir.

40 Yeni Türk Alfabesi konusunda TBMM' ne verilen kanun tasarısının içeriği şöyledir:
1-Şimdiye kadar Türkçeyi yazmak için kullanılan Arap harfleri yerine, Latin esasından alınan ve merbut cedvelde şekilleri gösterilen harfler (Türk harfleri) unvan ve hukuku ile kabul edilmiştir.
2-Bu kanunun neşri tarihinden itibaren devletin bütün dairelerinde ve müesseselerinde ve bilcümle şirket, cemiyet ve hususi müesseselerde Türk harfleri ile yazılmış olan yazıların kabulü ve muameleye konulması mecburidir.
3-Devlet dairelerinin her birinde Türk harflerinin devlet muamelâtına tatbiki tarihi 1929 Kanun-i Sanisinin/ Ocak birinci gününü geçemez. Şu kadar ki, evrak-ı tahkikiye ve fezlekelerinin ve ilanların ve matbu muamelât cedvel ve defterlerinin 1929 Haziranı ibtidasına (başlarına) kadar eski usulde yazılması caizdir. Verilecek tapu kayıtları ve senetleri ve nüfus ve evlenme cüzdanları ve kayıtları ve askeri hüviyet ve terhis cüzdanları 1929 Haziranı ibtidasından itibaren Türk harfleri ile yazılacaktır.
4-Halk tarafından vaki müracaatlardan eski Arap harfleri ile yazılı olanlarının kabulü 1929 Haziranının birinci gününe kadar caizdir. 1928 senesi Kanun-i Evvelinin/Aralık ibtidasından itibaren Türkçe hususi veya resmi levha, tabela, ilan, reklam ve sinema yazıları ile keza Türkçe hususi, resmi bilcümle mevkut (sürelî yayın), gayr-i mevkut gazete, risale ve mecmuaların Türk harfleriyle basılması ve yazılması mecburidir.
5-1929 Kanun-i Sanisi ibtidasından itibaren Türkçe basılacak kitapların Türk harfleriyle basılması mecburidir.
6-Resmi ve hususi bütün zabıtlarda 1930 Haziranı ibtidasına kadar eski Arap harflerinin stenografi makamında istimali (kullanılması) caizdir. Devletin bütün daire ve müesseselerinde kullanılan kitap, kanun, talimatname, defter, cedvel, kayıt ve sicil gibi matbuaların 1930 Haziranı ibtidasına kadar kullanılması caizdir.
7-Para ve hisse senetleri ve bonolar ve esham (hisse senedi) ve tahvilat ve pul ve sair kıymetli evrak ile hukuki mahiyeti haiz bilcümle eski vesikalar değiştirilmedikleri müddetçe muteber (geçerli) dirler.
8-Bilumum bankalar, imtiyazsız şirketler, cemiyetler ve müesseselerin bütün Türkçe muamelatına Türk harflerinin tatbiki 1929 Kanun-i Sanisinin birinci gününü geçemez. Şu kadar ki, halk tarafından mezkur (adı geçen) müesseselere 1929 Haziranı ibtidasına kadar eski Arap



Türk harflerinin kabulüyle hepimize, bu memleketin bütün vatanını seven yetişkin evlatlarına mühim bir vazife düşüyor. Bu vazife, milletin toptan okuyup yazmak için gösterdiği şevk ve aşka fiilen hizmet ve yardım etmektir. Hepimiz, hususi ve umumi hayatımızda rast geldiğimiz okuma yazma bilmeyen erkek, kadın her vatandaşıma öğretmek için can atmalıyız.⁴¹

diyen Mustafa Kemal, bir öğretmen gibi kara tahta başına geçerek, yeni harflerin halka öğretilmesinde Türk milletine örnek olmuştur. Tekirdağ'dan işe başlayan, (EK:1) halka yeni yazının öğrenilmesinin hiç de zor olmadığını anlatan Mustafa Kemal, Ekim 1928 başına kadar memurların ve halkın yeni harfleri öğrenmesini istemiştir. Mustafa Kemal 23 Ağustos 1928 günü gerçekleştirdiği Tekirdağ gezisi ile ilgili olarak Anadolu Ajansı'na verdiği demeçte halkın yeni harflere ilgisinden duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir.⁴²

Tekirdağ dönüşü Bursa'ya gitmek üzere İstanbul'dan Ertuğrul yatı ile ayrılan Mustafa Kemal, Büyük Taarruz'un yıldönümüne denk gelen Bursa yolculuğu sırasında Türk milletine telsiz aracılığıyla bir demeç yayınlamış ve ...*Bugün yeni Türk harfleriyle cehalete karşı açtığımız mücadelenin, yarın millet için 26 Ağustos zaferinden daha yüksek ve geniş saadet neticeleri getireceğini muhakkak görüyorum*⁴³demiştir. Bu gezi sırasında Mustafa Kemal'in canını sıkan bir olay cereyan etmiş, yat telsizi Bursa yöresinden çekilmiş, Arap harflerini terk ediyorsunuz. Türk'ün karakterini tayin etmeğe ve yüceltmeğe en müsait olan Türk harflerini kabul ediyorsunuz. Bu çok güzeldir. Ama cevâim-i şerifede duvarların medânı tezyini olan Aşere-i Mübeşşere'nin (cennete gidecekleri Peygamber tarafından müjdelenmiş on kişi) isimlerini nasıl yazacaksınız? Arapça mı, Türkçe mi?⁴⁴ yazılı bir telgraf almıştır. Telgrafın içeriğine sinirlenen Mustafa Kemal, biraz da dar kafalılara göz dağı vermek amacıyla o gece telsizle bir demeç daha yayınlamış,⁴⁵ Türk harflerine geçme kararı ver-

harfleriyle müracaat vaki olduğu taktirde kabul olunur. Bu müesseselerin ellerinde mevcut eski Arap harfleriyle basılmış defter, cedvel, katalog, nizamname ve talimatname gibi matbuaların 1930 Haziranı ibtidasına kadar kullanılması caizdir.

9-Bütün mekteplerin Türkçe yapılan tedrisatında Türk harfleri kullanılır. Eski harflerle matbu (basılmış) kitaplarla tedrisat icrası memnu (yasak) dur.

10-Bu kanun, neşri tarihinden muteberdir.

11-Bu kanun ahkâmını (hükümler) icraya, İcra Vekilleri Heyeti memurdur. *Türk Parlamento Tarihi, TBMM-, Dönem 1927-1931*, Hazırlayan: Kazım Öztürk, Türk Parlamento Tarihi Araştırma Grubu, C.I, Ankara 1995, s.116-117 ; Ülkütaşır, *age*, s.79 -80.

41 *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri*, s. 147.

42 *Milliyet*, 24 Ağustos 1928; *Söylev ve Demeçler*, C.III, s.82-83.; Banoğlu, *age*, C.I., s.220 vd.

43 Şimşir, *age*, s.186.

44 Ülkütaşır, *age*, s.95-96.

45 Mustafa Kemal demecinde: Bu sakat zihniyet sahipleri hakkında söylenecek şey şudur: Bu ahmaklar, niçin hala milletin sözüne, milletin kalbine, milletin arzusuna kulaklarını vermekten



diklerini, bu karara engel olmaya kalkışanlara izin vermeyecekleri mesajını vermiştir. 27 Ağustos 1928 sabahı Mudanya'ya ayak basan Mustafa Kemal, halktan yeni Türk harflerini öğrenmelerini istedikten sonra Bursa'ya hareket etmiştir. (EK:2) Bursa Hükümet Konağı'nda başta Vali Fatin Bey olmak üzere hükümet görevlilerini kara tahta başında yeni harflerden sınava tabi tutan Mustafa Kemal, sonuçtan memnun olarak Bursa'dan ayrılmış, 1 Eylül 1928 günü Çanakkale ve Gelibolu'ya gitmek üzere tekrar yola koyulmuştur. Çanakkale'de halkın yeni harfleri öğrendiklerini sevinçle gören Mustafa Kemal, Sinop, Samsun, Amasya, Sivas ve Kayseri'de de kara tahta başına geçerek halka yeni harfleri tanıtmıştır.⁴⁶ Gelişmelerden memnun olarak Ankara'ya dönen Mustafa Kemal, bu gezisinde edindiği izlenimlerini 21 Ekim 1928 tarihli yazısı ile Başbakanlığa iletirken, *yeni harflerin tatbikatını memleketin pek çok yerinde gördüm. Şehirlerde, köylerde, her yerde halk yeni harflerle okuyup, yazmaya geçmiştir. Halk yeni yazının kolaylığından memnundur*⁴⁷ açıklamasını yapmıştır.

1 Kasım 1928 günü yeni Türk harflerinin TBMM'nde kabulü (EK:3) münasebetiyle bir konuşma yapan Başbakan İsmet Paşa da, yeni harfleri halka öğretmek amacıyla *Millet Mektepleri* adı altında halk eğitimi kurumları açacaklarını, halka işlerini aksatmadan yeni harfleri öğreteceklerini müjdelemiştir.⁴⁸ Millet Mektepleri'nin resmî, açılış günü olan 1 Ocak 1929 günü Türk basını tarafından Maarif Bayramı olarak kutlanmış,⁴⁹ şehirlerde *Yeni Harfler Marşı* bandolar eşliğinde söylenmiştir.⁵⁰

3. Harf İnkılabı'nın Basındaki Yankıları

3.1. Türk Basını'ndaki Yankıları

Mustafa Kemal'in 9/10 Ağustos 1928 İstanbul Sarayburnu konuşmasından, yeni harflerin kabul edildiği 1 Kasım 1928 tarihine kadar geçen süreçte, daha

çekinirler. Efendim! arzu, talep, irade bizim, kimsenin değil, milletindir. Biz onun bu işaret olunan maddi ve manevi ihtiyaçlarını ifaya memur adamlarız. Kendi kendimize selahiyet-i mutlaka iddiasıyla ortaya çıkmak hakkımız mıdır?...Hiç kimse merak etmesin. Türk milleti şuurla ve asırların hayatında açtığı devasız yaraları saracağı inancıyla gerçeği görmüş, kurtuluşunu hızlı adımlarla gerçekleştirmeye karar vermiştir. Buna engel olmak isteyenlerin akıbeti, Türk'ün ayakları altında ezilmektir! Eğer millet bu hususta herhangi bir zorluk ile karşı karşıya kalırsa, ben ve arkadaşlarım tereddüt etmeden bu kuvvetli ayakların önünde naçiz bir millet fedaisi oluruz, demiştir. Ülkütaşır, *age*, s.95.

46 Yücel Özkaya, "Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın İstanbul Gezileri", *Atatürk Yolu*, Ankara Üniversitesi Tarih Dergisi., C.IV, Sayı:14, Kasım 1994, s.190.

47 *Atatürk'ün Tamim Telgraf ve Beyannameleri*, C.IV, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara, 1991, s.590-591.

48 *TBMM Zabıt Ceridesi*, C.IV, (1 Teşrin-i Sani/Kasım), s.9.

49 Şimşir, *age*, s.235.

50 Emine Kısıklı, 80. Yıldönümünde Harf İnkılabı ve Millet Mektepleri, *Atatürk Haftası Armağanı*, 10 Kasım 2008, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (Atase) Yayını, Ankara 2008, s.170.



önce Latin harflerine karşı çıkmış olan basın da bu değişimi kabullenmek zorunda kalmış, gazeteler artık Harf İnkılabı ile birlikte yaşanabilecek sorunları tartışmaya açmıştır. Basın yeni harflerin öğrenilmesinin kolaylığı, yeni harflerle cehaletin ortadan kaldırılması yolunda önemli bir adım atılacağı, yeni harflerin uygulaması sırasında karşılaşılabilecek sorunlar ve Batı kamuoyunun inkılaplar konusunda olumlu bir tavır sergilediği konularını işleyerek, halkın Harf İnkılabı'nı kabullenmesini kolaylaştırmıştır. M. Nermi imzasıyla *Hakimiyet-i Milliye* gazetesinde yer alan *Latin Harfleri* başlıklı makalede;

...Düne kadar vahşi ve ilkel lehçelerden başka bir şey olmayan yabancı diller bugün doğru okunur, doğru konuşulur bir dereceye yükselmişken, Türkçenin aydınlar tarafından bile yanlış konuşulan, yanlış okunan bir vaziyette, anarşi içinde kalması düşünülemezdi. Artık bugün Türk dili de büyük üzüntüler içinde beklediği istiklâline kavuşmak üzeredir. Atılan bu muazzam tarihi adımın önemini, ancak istikbali seyredabilen gözler görebilir. Biz şimdiye kadar Türk dilini bekleyen istikbale karşı alaka gösteremedik. Artık Türkçemizin muhteşem istikbalini görüyoruz. O büyük bir kıtanın hakim dili olmak üzere teşekkül etmiştir. Latin harflerinin kabulü, bu hudutsuz istikbale uzanan inkişaf yolundaki engelleri kaldırmak demektir. Biz kullandığımız yazı yüzünden kendi milli varlığımızı bile kucaklayamamışızdır. Biz, artık devlet ve cemiyet için aynı dakikada coşan ve ürperen yekpare bir kalb olmak istiyoruz. Bu da inkılabın, ideallerimizin en küçük köylü kulübesine girmesi ile mümkündür. İşte kolay bir yazıyı, doğru okunur bir yazıyı lüks için değil, bunun için istiyoruz. Biz inkılabın şekil aşıklığı, şekil esirliği olmadığını pek iyi biliriz. Harf İnkılabı'nın en büyük gayesi, Türkçemizi kolay ve doğru öğretmek, dilimize lehçe farklılıklarını eritecek bir kudret vermek, onu bütün manasıyla istiklâline kavuşturmaktır. Bize düşen görev, içinde Falih Rıfkı Bey gibi kuvvetli bir şahsiyetin bulunduğu Latin Harfleri Komisyonu'nun bir an önce kabul edilecek esasları tespit ederek, ilan etmesini temenniden ibarettir. Çünkü bu yalnız Türkçenin istiklâl ve hürriyeti uğrunda atılmış çok önemli bir adım olmakla kalmayacak, aynı zamanda inkılap ideallerinin daha geniş bir tesir sahası kazanmasına da yardım etmiş olacaktır⁵¹ demıştır.

Yakup Kadri ise *Hakimiyet-i Milliye* gazetesinde yayınlanan *Yine Yeni Harflere Dair* başlıklı makalesinde; Harf İnkılabı'nın yalnız yazı şeklini değiştirmekten, öğrenimini kolaylaştırıp daha metodik bir hâle sokmaktan ibaret olmadığını belirttiikten sonra, *Türk Alfabesi her şeyden önce muazzam Türk İnkılabını ruhlara ve dimağlara yerleştirecek en önemli araçtır* demektedir. Yakup Kadri'ye göre, Türk milleti, Batı medeniyetine doğru hızlı adımlarla ilerlerken, kendisini geçmişe bağlayan Arap harflerinden kurtulmak mecburiyetindedir.⁵²

51 *Hakimiyet-i Milliye*, 10 Temmuz 1928.

52 *Hakimiyet-i Milliye*, 14 Eylül 1928



Avrupa'nın çeşitli gazetelerinden yaptığı alıntılarla *İnkılabın Tasdiki* başlıklı yazısında Türk İnkılabını değerlendiren Falih Rifki Atay da;

Üst üste Avrupa'nın her köşesinden Türk İnkılabına dair yeni sesler geliyor. Ajanslar Nan'ın ve önemli bir İtalyan gazetesinin baş makalelerini özetlerini geçmekte. Nan'ın fikri Türkiye'deki değişimin çok büyük olduğu ve halkın vicdanından hükümdarlık geleneklerini silmekte başarı sağladığı şeklindedir. Curnale d'İtalya, Mustafa Kemal Türkiye'sinin bütün Arap ve Müslüman alemi için önemli bir örnek olduğu görüşündedir. Aksiyon Frances de gerçek anlamda bir inkılabın Türkiye'de yapıldığı, Türkiye'nin artık doğulu bir devlet olmadığı düşüncesindedir.

Makalesinde bu yaklaşımları yorumlayan Falih Rifki;

Ankara İnkılabı karşısında Avrupa evvela bu hareketin ciddi ve samimi olduğu konusunda şüpheliydi. Geçmişin bütün kurumlarının tasfiye edildiğini gördükten sonra eski şüphelerinden kurtuldu. Bir milletin bu kadar az zamanda bu kadar değişikliği hazmetmesi mümkün müydü? Bir iki tepki ile bu eserin yıkılmayacağını kim temin edebilirdi? Senerler geçti. Bağımsızlığımız on yaşına, Cumhuriyet altı yaşına bastı...Şimdi iki nokta kesinleşti. Birincisi; Türkiye'nin artık doğulu bir ülke olmadığı, diğeri ise Türk İnkılabı'nın artık kök salmış olduğudur. Bu gelişmeler yeni Türkiye'nin uluslararası alanda büyük bir güç olduğunun göstergesidir. Artık bu yüce eserin ufak tefek eksiklerini tamamlama zamanı gelmiştir. Latin harflerinin kabulü bu eksikliği kapatacak en önemli adımdır. Arap harfleri Türkiye'nin son doğulu yüzü ve Türk dilinin son esaret damgası olarak sıyrılmaktadır. Dilin istiklâli, kafanın ve şurun istiklâli demektir. Eski harflerden, yeni harflere geçiş süreci biraz uzun sürse de, yeni harflerle birlikte Türkiye'de batılılaşma manzarası tamamlanmış olacaktır. Bugünkü neslin gelecek nesiller adına başladığı ve başardığı işlerden en önemlisi, belki de kendisine en fazla zahmet verecek olanı Harf İnkılabı olacaktır demektedir.⁵³

Aydın Milletvekili Reşit Galip Bey de, Millî Mücadele'nin Mondros Mütarekesi'ni takip eden yıllarda Anadolu'da kazanılan başarılarla sınırlı tutulamayacağını, yeni Türk harfleri ile Türk milletini bütün milletlerin üzerine çıkartmak gayesi taşıyan yeni bir safhaya girildiğini kaydetmekte ve bu safhada yürütülecek çalışmaların Türk askerinin İzmir'e doğru yürümesi, Türk kadınının askere mermi taşıması kadar kutsal olduğunu belirtmektedir. Halkın ancak yüzde onunun okuyup yazabildiği, geri kalan yüzde doksanının eski harfler yüzünden bu imkâna sahip olamadığı Türk toplumunda, yeni harflerin halkı muazzam bir gelişmeye davet eder nitelik taşıdığına değinen Reşit Galip Bey, millî bağımsızlığımızın okuma-yazma seferberliği ile tamamlanacağına işaret etmektedir.⁵⁴

53 *Hakimiyet-i Milliye*, 31 Temmuz 1928.

54 *Cumhuriyet*, 20 Ağustos 1928.



Dr. Halil Fikri Bey ise, *Yeni Harfler ve Manevi İnkılap* başlıklı makalesinde, bir toplumun gelişmesi ve ilerlemesinde eğitimin büyük payı olduğunu altını çizmekte ve eğitimi köylere kadar yaymanın, memleketin efendisini dünyada olup bitenden haberdar etmenin, ona kendi iptidai yaşamı ile 20. asrın gelişmiş yaşamını karşılaştırma imkânı sunmanın, ancak yeni harfler sayesinde okur-yazar bir toplum yaratmakla mümkün olacağını vurgulamaktadır. Dr. Halil Fikri Bey'e göre halkın eğitim seviyesinin yükseltilmesi ile birlikte demokrasi de daha sağlıklı bir biçimde yerleşecektir.⁵⁵

Siirt Milletvekili Mahmut Bey de, *cehalete karşı mücadele ve Türk Milletini okuyup yazma bilmemek seviyesinden çıkarıp yükseltme kararı, bugün artık emr-i vaki olan bir programdır* demiş ve yeni harflerin uygulamasıyla birlikte Batı ile aramızdaki uçurumun büyük ölçüde kalkacağına işaret etmiştir.⁵⁶

O dönemde Harf İnkılabı'nı takdir eden makalelerin yanı sıra, gazetelerde yeni harflerin uygulamasına yönelik yorumların da ağırlıklı bir biçimde gündemi meşgul ettiği görülmektedir. Necmettin Sadık;

Yeni harflerin Tatbikatı başlıklı yazısında, Ankara'da toplanan komisyon Türkçeyi yazmak için kullanacağımız yeni harfleri tespit etti. Bu harfler belki bir iki küçük değişiklikle kabul edilecektir. Latin harfleri ile her kelimeyi telaffuz edildiği gibi yazacağımız için imlada karışıklık olmaması lazımdır. Kelimelerin telaffuzu lehçelere, şiveye göre değişecektir. Esas olarak İstanbul şivesi kabul edilmiştir. Kelimelerin kendi telaffuzumuza, şivemize göre değil, kabul ve tespit edilecek ortak Türk şivesine göre yazılması için bir lügat hazırlanacaktır. Ayrıca yeni harfler yalnız yazıda değil, dilimizin yapısında da bazı değişiklikler meydana getireceği için yeni bir dilbilgisi kitabı da hazırlanmaktadır. Bu hazırlıklar tamamlandıktan sonra yeni harflerin uygulamasına geçilecektir, demektedir.

Necmettin Sadık, Harf İnkılabı ile dilimizin daha kolay ve daha çabuk öğrenilmesi imkânına kavuşulacağını, Türkçenin Avrupa medeniyeti zümresine mensup diller arasında önemli bir yere sahip olacağını belirttikten sonra şöyle devam etmektedir:

Bu yeni harflerin uygulamasına nasıl başlayacağız? ... Bu harfleri acaba kaç senede okuyacağız? Böyle bir sual kesinlikle hatıra getirilmemelidir. Çünkü böyle bir teşebbüste zaman ölçüsü yoktur. Bu zamanın derecesi, bir alfabeyi öğrenmek için gereken süre kadardır. Ondan sonrası alışkanlık meselesidir. İkinci sual, bu işe öncelikle ilkokullardan mı başlanılacağı meselesidir. Fikrimize göre Latin harflerinin ilk resmi uygulama yeri bütün öğretmen okullarının son sınıfları olmalıdır. Fakat daha esaslı, yani daha genel ve zorunlu uygulama alanı bütün millet-

55 *Hakimiyet-i Milliye*, 25 Ağustos 1928.

56 *Hakimiyet-i Milliye*, 18 Eylül 1928.



tir. Latin harflerine önce ilkokulların ilk sınıflarından başlamak, sonra yavaş yavaş diğer sınıflara geçmek, bütün bir çocuk neslin bu tarzda eğitimini tamamladıktan ve hayata atılmalarını sağladıktan sonra Latin harflerini zorunlu kılmak en mantıklı yol olarak düşünülebilir. Ancak bu mantık yanlıştır. Çünkü bir çoklarının düşündüğü gibi hayatı yapan okul değildir. Tam aksi okulu yapan ve eğitime yön veren toplumdur. Okulu ıslah ederek toplumu düzeltmek, eğitim sistemini değiştirerek, bir milletin ilerleme ve gelişmesini sağlamak iddiası iflas etmiş bir görüştür. Buradan çıkarılacak sonuç; çocukların mensup oldukları, içinde yaşadıkları topluma göre hazırlanmalarıdır. Okullarımızda Latin harfleri ile Türkçe yazı öğrenen çocuk, herhangi bir nedenle okulu bıraktığı anda, toplumda bu yeni yazıyı kullanma imkânı bulamaz ise, çocuğa okulda verilen eğitim de boşa gitmiş olur. Bu nedenle eğitim ve öğretime yönelik yenilikte, okul ile toplum hayatı arasındaki ilişkiyi göz önünde bulundurmak mecburiyetindeyiz. Böyle yapılmaz, toplum eski harflerde devam eder veya her iki harfi de kullanmayı sürdürürse, yalnız Latin harflerini öğrenmiş olarak okuldan mezun olanlar, toplum içinde eskilere oranla zayıf ve aciz durumda kalırlar. Bu durum anne ve babalarda çocuğu okula göndermeme eğilimi yaratır. O halde Latin harflerinin uygulanması sırasında takip edilmesi gereken yol; yeni harfleri okullarda öğretmek için öncelikle öğretmen yetiştirilmesine önem verilmesidir. Öğretmeni bir kaç ders ile kısa sürede yetiştirmek mümkün değildir. Çünkü yeni harflerin öğrenimi bir bilgi meselesinden çok, alışkanlık meselesidir. Yeni harflerle Türkçe yazmayı kısa sürede öğrenmek mümkündür. Ancak iyi yazıp okumayı, yani imla kurallarına uygun olarak okuyup yazmayı öğrenmek bir zaman meselesidir. Onun için Latin harfleri ile bazı kitaplar yazılmalı, gazeteler bu harfleri kısmen kullanmalı, öğretmenler okuya okuya, yaza yaza bu alışkanlığı kazanmalıdır. Ondan sonra bir taraftan öğretmen okullarında eğitime başlanmalı, bir taraftan da topluma yeni harflerin öğrenilmesi mecburiyeti getirilmeli, iki alfabenin aynı zamanda öğrenilmesine asla izin verilmemelidir.

Necmettin Sadık yeni harflerin öğretilmesine ilişkin olarak yaptığı bu değerlendirmelerinden sonra sözlerini *bu önemli işin uygulamasını yapanlar, hiç şüphesiz ki bu meseleyi etraflıca düşünenecekler, ona göre bir program hazırlayacaklardır* sözleriyle bitirmektedir.⁵⁷

Latin harflerinin uygulanması konusunda değerlendirmelerde bulunan bir başka isim de Falih Rifki Atay'dır. Falih Rifki *Türk Harfleri* başlıklı yazısında yeni harflere geçilmesi konusunda hiçbir pürüz kalmadığını, bütün sorunun hangi harflerin kabul edileceği ve nasıl uygulanacağı noktasında düğümlendiğini vurgulamaktadır. Falih Rifki'ye göre bu iki sorunun da en basit çözümü

57 *Akşam* , 2 Ağustos 1928.



harflerin seçimidir. Önlerinde çeşitli örnekler ve Ankara'daki komisyonun çalışmalarının mevcut olduğunu, bu alfabelerin hepsi ile Türk dilini her türlü telaffuzuyla bütün Batı alfabelerinden daha iyi yazmanın mümkün olduğunu söyleyen Falih Rıfki'ya göre uygulamada şu safhalara önem verilmelidir:

- 1-İlkokul öğretmenlerini hazırlamak
- 2-Maarif kurumlarında eğitimi kademeli olarak yeni Türk harfleri ile yapmak.
- 3-Yeni Türk harflerini resmî kurumlarda uygulamak.

Falih Rıfki Atay, kanun kabul edildikten sonra, öncelikle yeni Türk harflerinin bir taraftan öğretmen okulları, bir taraftan da ilkokul öğretmenlerine öğretilmesi görüşündedir. Öğretmenler hazırlandıktan sonra bütün okullarda yeni Türk harfleri ile eğitime başlanılabilmesi için beş yıllık bir süreye ihtiyaç vardır. Bu devrede bir taraftan en geniş halk okulu durumunda olan gazeteler sütunlarını yavaş yavaş yeni Türk harflerine dönüştürmeye başlamalı, diğer taraftan halk dersaneleri yeni harflerle okuyup yazma öğretmeye başlamalıdır. Falih Rıfki'ya göre bu arada maarif gerek öğretmenler, gerekse yeni Türk harflerini öğrenmiş olanlar için bir kütüphane hazırlanmalı, eski harflerle yazılmış olan kitapları yeni Türk harfleri ile basmalıdır. Bu beş yıllık uygulama döneminde üç önemli sorun yaşanacağıın altını çizen Falih Rıfki Atay *öncelikli mesele bir imla lügati yapmaktır. İmla lügati demek, mevcut bütün lügat kelimelerinin İstanbul şivesine göre yeni Türk harfleri ile resmini yapmak demektir. Harfler ortaya atılarak, herkes yazıda serbest bırakılırsa büyük bir imla anarşisi doğacağı* düşüncesindedir. Falih Rıfki'nın işaret ettiği ikinci sorun, hemen Büyük Türk Lügati'nin yapılması çalışmalarıyla uğraşacak bir Lisan Akademisi kurulması, üçüncü sorun ise, yeni bir kütüphane kurulması konusudur. Yeni kütüphane, eski Milli Kütüphane'den seçilecek kitapların yeni Türk harfleri ile neşri suretiyle meydana getirilmelidir. Basılacak kitapların, İstanbul'da alelacele döktürülen harflerle, Beyoğlu'nda görülen ucube yeni Türk yazısına benzemesinden endişe duyan Falih Rıfki, eski eserlerin yeni Türkçe ile neşrinin maarif tarafından Devlet Matbaası'nda yapılmasından, ülkede gerçek anlamda harf sanayii kuruluncaya kadar da, bir iki sene harf ithalinden gümrük resmi alınmamasından yanadır.⁵⁸

Mehmet Asım da yeni harflerin uygulanmasında zaman konusunu işlediği *Yeni Harfler* başlıklı yazısında, çoğunluğun Latin yazı sisteminin kabulünden yana olduğunu belirttiikten sonra;

Komisyonun kabul ettiği imla kurallarına göre yeni harfler ile dilimizi yazmak kolay bir iştir. Fransız harflerini tanıyan biri için yeni harflerle okuyup yazma öğrenmek bir iki saatlik bir iştir. Latin harflerinden hiç birini tanımayan biri için ise, yeni harflerle okuyup yazmak belki bir kaç

58 *Hakimiyet-i Milliye*, 2 Ağustos 1928.



günlük bir iştir. Ancak yeni harflerle okuyup yazma öğrenmek ne kadar kolay olursa olsun, yeni yazı ile süratli iş görmek durumunda olan kimseler için uzun bir alıştırma devresine ihtiyaç vardır. Önceleri Latin harflerinin dilimize uygulanması için on, on beş senelik bir zamana ihtiyaç hissediliyordu. Son günlerde bu bakış açısı değişmiştir. Yeni harflerin uygulanması konusunun on, on beş sene gibi uzun bir zamana yayılması, yeni harflerin öğrenilmesi konusunun sürüncemede kalacağı kanaatini doğurmuştur. Dolayısıyla yeni harfleri okuyup yazma meselesinin bir iki senede halledilmesi en kesin çözümdür... TBMM yeni harfleri bir kanun ile mecbur ettiği taktirde, devlet memurları günlük meseallerinin bir kısmını yeni harfler ile okuyup yazma alıştırmasına ayırabilirler. Dolayısıyla Harf İnkılabı'nın kabulünden sonra iki sene bile geçmeden bir çok devlet dairesinde resmi işlerin yeni yazı ile yapılması mümkün olur. Yeni harflerin kabulü memleketimiz için yeni bir hareket uyandırmaya da vesile olacaktır. Bu hareket okuyup yazmak cehaletine karşı genel bir hücum şeklinde kendini gösterecektir. Sinema, tiyatro, kahvehane, gazino gibi umumi eğlence yerlerinde hükümet tarafından görevlendirilecek memurlar, şimdiye kadar Arap harflerini tanımamış olan kimselere çok kısa sürede yeni harflerle okuyup yazma öğretebilecektir. Nihayet köy öğretmenleri, öğrencilerinden başka köy halkına da okuma yazma öğretmeye memur edilebilecektir. Eğer bu suretle yeni harfleri öğrenmek için bütün memlekette genel bir heyecan uyandırma imkânı bulunursa, şüphesiz yazı meselesi tahmin edilemeyecek kadar kısa bir sürede halledilmiş olacaktır demektir.⁵⁹

Yeni harflerin uygulanması konusunu işleyen Yunus Nadi de, *Latin Harfleri* başlıklı yazısında;

Arap harfleri ile üç ayda okuma yazma öğrenileceği iddiasında bulunanlar vardır. Yarım asır öncesine oranla usulde ilerleme olduğuna şüphe yoktur. Çocuk belki üç aylık sıkı bir eğitim sonrasında dere, dede gibi kelimeleri okur ve yazar. Ancak Dürdane, Darüşşafaka'yı okuyup yazmaz. Bu durum her dilde aynı değildir. Dili bilmeyerek, yalnız şekilleri öğrenmekle bu harflerle yazılmış kelimeleri okumak mümkündür. Arap harfleri ile yazılan yazılarda bu durum böyle değildir. Orada herşeyden önce manayı bilmeye ve şekli ezberlemeye ihtiyaç vardır. En gelişmiş okuyup yazma tarzı, harflerin yardımıyla kelimeleri okumak, harfleri öğrendikten sonra onları sıralayarak kelime oluşturmaktır. Bu uygulamayı da ancak Latin harflerini kullanmak suretiyle yapmak mümkündür...

Yunus Nadi'ye göre yeni harflerin kökleşmesine çok fazla emek vermek, fakat onların uygulanmasında asla acele etmemek bu konuda takip edilecek en isabetli hareket tarzı olacaktır. Yeni harflere geçildiği günden itibaren

59 *Vakit*, 3 Ağustos 1928.



bunları herkesin öğrenebilmesi için birçok tedbir alınacağını kaydeden Yunus Nadi, bir taraftan yeni harfler öğrenilirken, diğer taraftan da yeni harflerin millet arasında tamamen kullanılmasına kadar eski Arap harflerinin de kullanılmasının zorunlu olacağı görüşündedir. Makalesinde yeni harflerin öğrenilmesi için gereken süre konusuna da yer veren Yunus Nadi;

Beş seneyi, on seneyi kafi görenler, bu işin on beş seneden önce yapamayacağını savunanlar vardır. Biz beş seneyi, on seneyi yeterli görmeyenlerdeniz. Biz kesin bir uygulama süresi için aradan on seneden fazla bir zaman geçmesi ve bu müddet zarfında yeni harflerin yayılması konusunda azami gayret sarfedilmesi gerektiği kanaatinde bulunulardınız. Kestirme olarak bir nesillik zaman diyenler vardır. Bu müddet belki çok görülebilir...Ancak bu iş acele ile değil, yavaş yavaş başarıya ulaşılacak bir konudur...Yeni harflerin öğretilmesi sürecinde yeni harfler adım adım tatbik edilmelidir. Vapurların isimleri, cadde isimleri, tren istasyonları vb pek çok şey daha ilk uygulama zamanından itibaren ya iki türlü harf ile, yahut yalnız yeni harflerle yazılabileceği gibi, her türlü matbuat da kademeli olarak uygulamada etkin bir rol oynamalıdır demektedir.⁶⁰

Yeni harflerin basının gündemini fazlasıyla meşgul ettiği o günlerde yazarlar konuyu değişik boyutlarıyla incelemeyi sürdürmüşlerdir. Falih Rıfkı Atay yeni yazının Türk milletine neler kazandıracığı konusunu işlediği bir başka yazısında, ilk önemli fayda yeni harflerle büyük çoğunluğu kısa sürede kara cehalet batağından kurtarmak ve Türkiye'de yaşayan bütün unsurların ortak dili yapmaktır.Yeni harflerle dilimizdeki bütün yabancı kelimeler milileşecek, Türkçe müstakil bir dil olacaktır. Müstakil dil; biraz müstakil kafa, müstakil vicdan demektir. Ayrıca Avrupalılar ile ne kadar birleşirsek birleşelim, dilimizdeki Arap ve Acem esareti devam ettiği sürece, kafamızdaki esaret gölgesinin kalacağı inancında olan Falih Rıfkı'ya göre, *yeni harflerle bizi Avrupa'dan ayıran son uçurum dolmuş, Asya'ya bağlayan son halka da kopmuş* olacaktır. Yazara göre yeni harflerin sağlayacağı bir başka fayda da, matbaacılığın gelişmesine ve kitapların ucuzlamasına sağlayacağı katkıdır.⁶¹

Yeni harflerin topluma sağlayacağı faydaları konu edindiği *Kültür ve İhtisas* başlıklı yazısında Zeki Mesud Bey de;

Maarif hususunda öteden beri fakir kalmış olan memleketimizde, onun ilk safhasını teşkil eden okuma-yazmaya büyük bir önem verilmiştir. İhtimal ki, Arap harfleriyle okuma yazma öğrenmenin çok zor olması ve fazla zaman gerektirmesi haklı olarak yeni harflere geçilmesi kararının verilmesinde etkili olmuştur.

60 *Cumhuriyet*, 10 Ağustos 1928.

61 *Hakimiyet-i Milliye*, 10 Ağustos 1928.



Avrupa'nın özellikle kuzey ülkelerinde okuyup yazma bilmeyen kalmamış gibidir. Varsa bile oran çok küçüktür. Bu ülkelerde okuyup yazmak her şeyden önce insan olmanın gereği olarak görülür. Okuyup yazma kültür ve ihtisas için bir anahtardır. Fakat tek başına kültür ve ihtisas değildir. Dolayısıyla medeni ülkelerde yalnız okuyup yazmanın önemli bir ayrıcalık teşkil ettiği devreler çoktan geride kalmıştır. Şimdi oralarda gerek genel, gerek özel hizmetler için öncelikle kültür ve ihtisas aranmaktadır.

Yeni yazıyı herkes kolaylıkla öğrenecektir. Fakat yeni yazı ile okuyup yazma hususundaki katılım ve eşitlik şüphesiz bir kültür eşitliği sağlamayacaktır. Vaktiyle başka yazı şekliyle okuyup yazanlar arasında nasıl bir seviye farkı mevcut idi ise, kültür farklılığı da yine mevcut olacaktır. Ancak yeni yazı bizim için kültür seviyesi yüksek bir toplum yaratma açısından da kıymetli bir araç olacaktır. Yeni yazı ile hedeflenen gayelerden en mühimi, memleketimizde kültürün ve mesleki eğitimin yerleştirilmesi ve yaygınlaştırılmasıdır. Asıl amaç bu vasıta ile toplumun refah seviyesini yükseltmektir, demektir.⁶²

Yeni Türk harfleriyle ilgili olarak basında bu değerlendirmeler yapılırken, Mustafa Kemal hazırlanan yeni alfabeyi 9/10 Ağustos 1928 gecesi Cumhuriyet Halk Partisi tarafından İstanbul Sarayburnu Parkı'nda düzenlenen gece toplantısında halka tanıtmıştır. 15.8.1928 tarihli *İkdam* gazetesi sütunlarında Ali Naci'nin kaleminden bu toplantıyı değerlendirmiştir;

Vatanı kurtaran ve çok kısa zamanda ümidini kaybetmiş ve bitmiş bir yığından, medeni hayatına susamış bir kudret varlığı yaratan büyük Gazi, yeni Türk harflerini tespit ederek, bu inkılabı ile vücuda getirdiği bütün müessir medeniyeyi ebediyet tarihine nakş etmek üzere bulunuyor. ...O tarihi gece Arap'ın harflerini defneden büyük Türk milleti, adeta kendi dilini keşfetti...Büyük Gazi'nin ifadesiyle uygulamaya başlandıktan beş sene sonra Türk milletini en gelişmiş milletler arasına koyacak olan yeni Türk harfleri, o gecedan itibaren milletin ve millet müesseselerinin başlıca meşgalesi haline geldi. O gecedan beri halkın heyecanını yakından takip edenler, her yerde yeni Türk harflerinin başlıca uğraşı konusu olduğunu görenler, son derece zaruri ve kolay olan bu teşebbüse şimdiye kadar neden girişilemediğinin hayreti içinde kaldılar. Bu faaliyete tanık olanlar ise, milletin bir ilim ve ilerleme hazinesinin kapısını açmak için kendisine verilen tılsımlı anahtar bir an önce kullanılmayı öğrenme sabırsızlığı içinde olduğunu gördüler. Arap harflerini hiç öğrenmemiş talihsiz muhitlerde, bir iki gün içinde Latin harflerine alışmak ve hemen gazete okumaya başlamak, milletteki öğrenme arzusunun şiddetini göstermektedir. İşte bu suretledir ki, o

62 *Hakimiyet-i Milliye*, 6 Eylül 1928.



geceden beri bütün muhitlerde Türk milleti hemen işe başlamak suretiyle yeni harfleri öğrenme konusundaki kararlılığını ortaya koymuştur. Büyük Reisin geceli gündüzlü çalıştığı Dolmabahçe Sarayı'ndan, Türk vatanının en mütevazı köyüne kadar akseden bir ses, Türk milletinin ilerlemiş milletlerin sınıfına koşmaya, yeni bir hayat hamlesi ile silkinmeye ve asırlardan beri kafamızı demir bir çerçeve içinde bulunduran, anlaşılmaz ve anlayamadığımız işaretlerden kendimizi kurtarmaya çağırıyor... demiştir.⁶³

Mustafa Kemal'in açıklamaları yeni harflerin uygulanması sırasında büyük problem yaşanacağını düşünen basın mensuplarını rahatlatmış, gazeteciler artık yazılarında bu işin daha sorunsuz çözüleceğine olan inançlarını vurgulamaya başlamışlardır. Mehmet Asım 16 Ağustos 1928 tarihli *Tatbi-kat Safhası* başlıklı yazısında;

Latin harflerine geçişin söz konusu olduğu günlerde Latin harflerinin dilimize uygulanmasının nazari olarak faydalı olacağını düşünmekle beraber, pek çok zorluk yaşayacağımızı tahmin ediyorduk. Fakat şimdi öyle görüyoruz ki, bizim evvelce tasavvur ettiğimiz zorluklar, Harf İnkılabı'na temas etmemekten kaynaklanıyormuş. Yeni Türk harfleri için kabul edilen şekilleri gördükten ve bu şekiller ile okuyup yazmaya evvelce tahmin ettiğimizden daha az bir zamanda alışacağımıza kanaat getirdikten sonra, hazırlık devresinde düşündüğümüz zorluklarda biraz mübalağa ettiğimize hükmetmeye başladık. Ankara'dan gelen haberlere göre Reis-i Cumhuriyetleri'nin onayına arz edilecek kararnameleler, Başvekâlette yeni Türk harfleriyle yazılmaya başlanmış. Bu anlamlı örnek göstermektedir ki, gerçekleşmesini iki seneden önce imkânsız gördüğümüz Harf İnkılabı, kısa sürede tamamlanacaktır. Diğer taraftan yeni Türkçe harflerin kabulü meselesi matbuat sahasına intikal ettiği günden itibaren kitapçılar eski harflerle yeni kitap basmaktan çekinmişlerdir... İlk aşamada yapılacak şey, memlekette ne kadar okuyup yazan var ise bunların süratle yeni harflere alıştırmalarını temin etmek olmalıdır. Bu da ancak Gazi Hazretleri'nin işaret buyurdıkları üzere herkesin bu işi milli bir vazife olarak görmesi ile mümkündür demiştir.⁶⁴

20 Ağustos 1928 tarihli *İkdam* gazetesi, 21 Ağustos 1928 günü İstanbul'da Darülfünun'da, Darülfünun hocalarından Şekip Bey tarafından verilecek yeni Türk harfleri ile ilgili konferansa geniş yer ayırmış, kurulan hoparlör sistemi sayesinde herkesin bu konferanstan yararlanmasının mümkün olabileceğini duyurmuştur. Yeni harflerin gelecekte Türk milletine büyük faydalar sağla-

63 *İkdam*, 15 Ağustos 1928.

64 *Vakit*, 16 Ağustos 1928.



yacağı, bu harflerin öğrenilmesi için milletin topyekün harekete geçmesi lazım geldiği konusunda halkı bilinçlendiren *İkdam*, yeni alfabenin gelecek hafta içinde yayınlanacağı müjdesini vermiş, Matbuat Cemiyeti'nin yeni harflerin öğrenilmesi için bir kurs açtığını da okurlarına duyurarak, *Yeni Türk harflerini çabuk ve kolay öğrenmek isterseniz, perşembe gününden itibaren gazetemizdeki dersleri takip ediniz*, sözleriyle okuma yazma seferberliğine katkı sağlamıştır.⁶⁵

Falih Rıfki Atay da *Tatbik* başlığıyla kaleme aldığı makalesinde;

Milletvekillerimizden başka hemen hemen bütün aydın sınıf ve müesseseleri, Darülfünun, matbuatın yazarları ve sanatkârları Dolmabahçe Sarayı'ndaki hazırlık çalışmalarını tetkik ettiler. Gerçi bu konuda yetkin kişiler arasında henüz münakaşa olunan konular vardır. Ancak bu ufak ayrıntıları yeni harflere geçiş sürecinde şevki kırıcı bir nokta olarak görmemek lazımdır...Dünden itibaren her tarafa yeni alfabeğe geçiş için yapılan münakaşalar son bulmuş, artık hazırlık döneminden uygulama dönemine geçilmiştir. Eski harflerden yeni harflere geçiş süreci büyük bir hızla tamamlanmalıdır. Arap ve Türk harfleri uzun süre yana yürüyemez. Asıl zorluk, yazıdan ziyade okuma meselesinde, yani kelime klişelerinin eski kelime resimlerinin yerine geçmesindedir...Bir müddet için gazeteler dört sayfaya inebilir ve yeni harflere geçiş sürecinde yaşanması muhtemel kriz için hükümet bütçesinden yardım alınabilir.⁶⁶

diyerek çözüm önerilerini gündeme getirmiştir.

Mustafa Kemal ile Dolmabahçe Sarayı'nda gerçekleştirdiği mülakattan bir gün önce köşesinde yeni harfler konusunu işleyen Yunus Nadi ise, *Yine Yeni Harflerimiz* başlıklı yazısında Arap harflerinin yerine Latin harflerinin getirilmesinin, Türk tarihinin kaydettiği en önemli inkılaplardan biri olduğunu ve yeni harflerin büyük bir hızla halka öğretilmesinin hedeflendiğini vurgulamıştır.⁶⁷

Yeni harflere geçilmesinden duyduğu memnuniyeti köşesine taşıyan Ağaoğlu Ahmet Bey de, *Yeni Harflerimiz Münasebetiyle* başlıklı yazısında harflerin değişmesi en önemli ve en hayati iştir, dedikten sonra Batı medeniyeti ile Doğu medeniyetinin karşılaştırmasını yapmaktadır. Ağaoğlu Ahmet Bey yazısında özetle şunları söylemektedir:

Gaziye cepleri kağıtlar ve defterler ile dolu, gece gündüz harf meselesi ile meşgul görenler için bu hayret veren çalışmanın tam bir başarı ile sonuçlanacağına şüphe ve tereddüd kalmamıştır. Dumlupınar Zaferi'ni kazanan elin, harf zaferini de kazanacağına ve şimdiye kadar

65 *İkdam*, 20 Ağustos 1928.

66 *Hakimiyet-i Milliye*, 1 Eylül 1928.

67 *Cumhuriyet*, 17 Ağustos 1928.



yapmış olduğu büyük hizmetleri taçlandıracağına şimdiden emin olabiliyoruz. Gazi'nin teşebbüs etmiş olduğu medeniyet sahasına atılmamızı sağlayacak bu muazzam iş, doğulu her ülke için gerçekleştirilmesi imkânsız bir iştir. Dünya üzerinde yaşayan insanlar üç medeniyete taksim olunmuştur. Buda-Brahma medeniyeti, Batı medeniyeti ve İslam medeniyeti. Üç asırdan beri Batı medeniyeti diğer iki medeniyete galip gelmiştir. Batı medeniyeti bu müthiş ve ezici gücü nasıl elde etmiştir? Şüphesiz ırkının kabiliyeti ile değil. Çünkü her medeniyette aynı ırklara mensup insanlar vardır. Din ile mi? Budda'nın esas fikri, İsa'ninkinden aşağı değildir. O halde sebep ne olabilir? Bu suale cevap vermeden önce Batı medeniyetinin sembolü olan İngiltere ile Doğu medeniyetinin öncüsü Hindistan arasında bir karşılaştırma yapalım. Hindistan'ın nüfusu 320 milyon, İngiltere'ninki ise 48 milyondur. Yani İngilizler, Hintlilerden yaklaşık sekiz kere azdır. Hindistan'ın yüzölçümü 29 milyon, İngiltere'ninki ise 230 bin kilometre karedir. Yani Hindistan, İngiltere'den yüz yetmiş kere büyüktür. Buna rağmen İngilizlerin ticaret geliri iki milyar İngiliz lirası, Hindistan'ın altı milyon İngiliz lirasından ibarettir. Yalnız Londra'da basılan neşriyatın miktarı bütün Hindistan'da basılanın birkaç mislidir. Bütün Hindistan'da üniversite namına tek bir laik müessese mevcut değil iken, İngiltere'deki üniversitelerin ve ihtisas mekteplerinin miktarı birkaç düzinedir. Ve nihayet İngiltere'de okur yazar oranı yüzde yüz olup, okur-yazar olmayan tek bir İngiliz mevcut değilken, Hindistan'da 320 milyon kişinin yalnız 14 milyonu okur yazardır. Dolayısıyla birini hakim, diğerini mahkum eden bu farklılık ne ırktan, ne de dinden kaynaklanmaktadır.

Doğu ile Batı arasındaki bu derin uçurumun eğitimden kaynaklandığına işaret eden Ağaoğlu Ahmet Bey, madem ki biz Batı medeniyeti zümresi içine girmeye azmettik, madem ki onun siyasi, sosyal, iktisadi, hukuki, ilmi, fenni bütün kurallarını benimsiyoruz, o halde bu kuralları uygulamanın tek yolu olan yazıyı da süratle alıp, uygulamak mecburiyetindeyiz, demektedir.⁶⁸

Kamuoyunu yeni harflere hazırlamak amacıyla geçiş sürecinde *Hakimiyet-i Milliye* gazetesi 2 Eylül 1928'de başlığını, 20 Eylül 1928'de de ilk sayfasını, *Vakit* gazetesi 15 Eylül 1928'de logosunu ve bazı haber başlıklarını, *Cumhuriyet* gazetesi de 29 Eylül 1928'de son sayfasını yeni harflerle basmıştır. Ayrıca basında yeni harflerle günlük dersler de yayınlanmış, 1 Aralık 1928 tarihinden itibaren de ülkedeki tüm Türkçe resmî-özel gazete ve dergiler Türk harfleriyle ve tek bir yazım kuralıyla çıkarılmıştır. (EK:4)

Yeni harflerin resmen kabulünden sonra da yeni harfleri destekleme çabasını sürdüren Türk basınına göre, Türk halkı yazı değişikliğinden son dere-

68 *Milliyet*, 3 Eylül 1928.



ce memnundur. 1 Aralık 1928 tarihli *Milliyet* gazetesinde *Yaşasın İnkılap*, aynı tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde de *Yeni Yazı* başlıklı makalelerde bu memnuniyet dile getirilmiştir. *Milliyet* gazetesi yeni harflerin öğretilmesi sırasında yaşanan sorunları belirlemek ve bu sorunlara çözüm üretmek amacıyla bir *Dil Anketi* çalışması da başlatmıştır.⁶⁹

1 Aralık 1928 günü tüm gazetelerin yeni harflerle yayınlanmış olması, okuyucuda bir çekingenlik ve yabancılik duygusu yaratmış, gazetelerin tirajında düşüş yaşanmış olsa da, bu duygu zaman içinde yok olacak ve halk yeni harflere alışacaktır.⁷⁰ Gazeteler de bir gelir kaybına uğramış olmalarına karşın, hükümetin sağladığı maddi destek sayesinde varlığını sürdürecektir ve bu değişimin öncülüğünü yapacaktır. Yunus Nadi'ye göre *Gazeteler Harf İnkılabına en iyi mektep olmuştur*.⁷¹

3.2. Dünya Basınındaki Yankıları

Mustafa Kemal'in İstanbul'a gelerek Harf İnkılabı çalışmalarını başlattığı günden itibaren dış ülkeler Türkiye'deki bu önemli değişimi yakından takip etmişlerdir. İstanbul'daki İngiliz Büyükelçisi Sir George Clarck, Türkiye'nin Latin harflerini alacağını, bu değişimin beş yıldan az bir zamanda tamamlanacağını ülkesine rapor etmiş ve şunları yazmıştır:

Konunun her türlü propagandası yapılıyor. Gazeteler her gün kimi bilinen bir şiiirden, kimi de Gazi'nin sözlerinden bir kaç paragrafı yeni harflerle yayınlıyorlar. Bir gazete yeni yazı yarışması bile açtı. Ama harekete en büyük hızı veren Gazi'nin kendisidir. Gazi yeni harfleri, Avrupa harfleri olarak değil, yeni Türk harfleri olarak adlandırıyor. Arap harflerinin Türk kafasını mengene içinde tuttuğunu söylüyor. Yeni Türk harflerini hızla yaymak herkesin görevidir, diyor.⁷²

27 Ağustos 1928 günü Trabzon'daki İngiliz Konsolosu Matthews da ülkesine iletmiş olduğu raporunda, Mustafa Kemal'in ülkeyi dolaşarak gittiği her yerde görevlileri ve halktan seçtiği kişileri kara tahta başında yeni harflerden sınava tabi tutmasının Trabzon'da da heyecan yarattığını ve Trabzon Valisi'nin acilen 50 bin yeni alfabe kitabı istettiğini yazmaktadır.⁷³

Londra'da yayınlanan *The Daily Telegraph* gazetesinin İstanbul muhabiri J.H.Walton da;

Türkiye'de günün en canlı konusu Latin harflerinin alınması sorunudur. Gazeteler, dergiler sütunlarını yalnız bu konuya ayırıyorlar. Ama

69 *Milliyet*, 19 Eylül 1929.

70 Orhan Türkdoğan, *Sosyal Hareketlerin Sosyolojisi*, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara 1988, s.3 vd.

71 *Cumhuriyet*, 4 Ağustos 1929.

72 Şimşir, *age*, s. 163.

73 Şimşir, *age*, s. 189.



konuya karşı yoğun ilgi, Mustafa Kemal Paşa'nın harf değişikliği açıklamasıyla başladı. Bir komisyon bir süredir yeni alfabeği hazırlıyordu. Ancak Mustafa Kemal konuya eğilir eğilmez altı aylık iş on beş günde bitirildi. Yeni harfleri öğrenmek için harcanan çabaları görmek insanı gerçekten şaşırtıyor. Bu reform ilk kez söz konusu edildiği zaman, yeni alfabenin yaygınlaşması için yetmiş yıllık bir zaman gerekeceği tahmin olunmuştu. Şimdi Mustafa Kemal herkesin iki yıl içinde yeni alfabeği okuyup yazması gerektiğini söylüyor. Çabalar başladığı hızla sürdürülürse, bu iki yıllık zaman yetecektir. Türkiye'deki nüfusun yüzde seksen kadarı okuma-yazma bilmemektedir. Bunun nedeni de Arap harflerinin güç öğretilmesidir. Bu insanlar şimdiye kadar imzalarını atabilmek için bakır mühürler kullanırlardı. Okuma- yazma bilmeyenlerin toplandıkları ve kendilerine birinin gazete okumasını bekledikleri o sayısız küçük kahvelerden bir kaçını son bir iki gün içinde dolaştım. Gördüm ki, genç, yaşlı herkes gazete kenarlarına, sigara kutularının arkalarına ve masaların mermer yüzlerine yeni harfleri kopye edip öğrenmeğe çalışıyor. Çünkü Mustafa Kemal, kendisinin yeni harfleri öğrendiğini, herkesin de öğrenmesi gerektiğini söylemiştir. Yeni harflere resmîyet veren bir yasa henüz çıkmamış olsa da, okullar açılır açılmaz yeni alfabeyle öğretime başlanacaktır haberini geçmektedir.⁷⁴

The Times da *Mebuslar Okula Gidiyorlar* başlıklı bir yazı ile Harf İnkılabı ile ilgili gelişmeleri haber yapmıştır. Bu haberde;

Dün Dolmabahçe Sarayı'nda iki yüzü aşkın Türk mebusu, memuru, su-bayı ve gazetecisi 1 Ocak 1931 tarihinde yaygın bir biçimde kullanılacak olan Latin alfabesi konusunda beş saatlik bir kurs gördüler. Kurs öğretmeni İbrahim Necmi Bey'di. Mustafa Kemal'in önünde dersini veriyordu. Ötekiler de yine aynı bakışlar karşısında derslerini öğreniyorlardı. Kötü niyetli ve sıkıcı öğrencileri yola getirmek için Gazi'nin seçtiği yöntem orijinaldi, güldürücüydü ve profesyonel pedegoglar arasında pek rastlanmayan cinstendi. Gazi toplantıda bulunanlara gözlerini dikince, kendisinin İstanbul'da olmadığı bir sırada yeni alfabeği hazırlayan Dil Encümeni çalışmalarına ve yöntemine saldırmış olan bir kaç dik başlı mebus buldu. Onları sahneye çağırdı, eleştirilerini açıklamalarını istedi. Tutumlarını değiştirip, değiştirmemekte kararsız kalan bu mebuslar, Encümene karşı kullanmış oldukları sözlerden pişman olmuş göründüler ve güç bir durumdan kurtulmakla da şüphesiz rahatlamış oldular. Hiç değilse İstanbul'da alfabe değişikliğine karşı eleştiri yapılması olasılığı kalmadı⁷⁵ denilmektedir.

Türkiye'deki Amerikan Büyükelçisi Grew da, Mustafa Kemal'in Gülhane'deki

74 Şimşir, *age*, s. 165.

75 Şimşir, *age*, s.255-256.



Harf İnkılabı söylevi üzerine uzun bir rapor kaleme almıştır. Söylevin çevirisi, Türk basınındaki yankıları ile ilgili gazete kupürleri, Dil Encümeni kararları ve ilk kez basılan Yeni Türk Alfabesinin bir örneği rapora eklenmiştir. Büyükelçi raporunda yeni harflerin Gazi'nin ve yakın çevresindeki mebusların en önemli uğraşı hâline geldiğini belirttikten sonra, Harf İnkılabı'nın Türk basınındaki yankılarına yer vermekte, kimilerinin on yıldan önce yeni yazıya geçilemeyeceği kanaatinde olduklarını, Gazi'nin ise iyimser bir tutumla bir, iki yıl içinde herkese okuma-yazma öğretmek düşüncesinde olduğunu kaydetmektedir.

Amerikan gazetelerinden *New York Times* da Türkiye'deki harf değişikliğine yönelik üç sütunluk bir yazı yayınlamıştır. Yazıda, alfabe değişikliğinin şimdi Mustafa Kemal'in tutkusu olduğu, onun bu konuda halkını yalnız bırakmadığı, bu devrimle Türkiye'nin Batılılaşmasını tamamladığı anlatılmıştır.⁷⁶

Amerikanın ünlü *National Geographic Magazine* isimli dergisinin Avrupa muhabiri Harf İnkılabı'nın yapıldığı günlerde Türkiye'de bulunmuş, eski yazıdan yeni yazıya geçiş sürecinde gördüklerini fotoğraflarla ölümsüzleştirmiş (EK:5) ve dergide ilginç bir yazı yayınlamıştır.

Türkiye Okula Gidiyor başlıklı bu yazıda, Kalem kılıçtan daha güçlüyse, Türkiye yeni zaferler kazanma yolundadır. 482 işaretli Arap yazısı atılmış, tüm Batı dünyasında kullanılan Latin alfabesinden 29 harf alınmıştır. Yeni Türkçe artık bir şaka değildir. Bu iş o kadar ciddiye alınmıştır ki, 1 Aralık'ta bütün gazetelerin yeni harflerle basılması zorunlu tutulmuş, yeni harfler satın almaları için kimi gazetelere hükümetçe yardım yapılmıştır. Kısacası Türkiye hâlâ Arap alfabesi kullanan öteki ülkelerden kesinlikle uzaklaşmaktadır. Tıpkı fesi kaldırırken ve kadınları peçeden kurtarıırken olduğu gibi. Türkiye daha bir kaç yıl önce Amerikan mandasına aday gösterilirken, şimdi hiç bir yabancı vasinin empoze etmeye kalkışamayacağı değişiklikleri kendiliğinden hevesle benimsemekte, böylece Osmanlı sınırlarının çok ötesinde de kültürel liderlik kazanmaktadır.⁷⁷ demektedir.

Rusya'nın en büyük gazetesi olan *İzvestiya* ise Harf İnkılabı ile ilgili olarak yayınladığı uzun makalesinde, Cumhuriyet Türkiyesi'nin uygar reformlar yolunda yeni ve çok önemli bir adım daha attığını yazmış ve Harf İnkılabı'nın Türk Devleti için büyük bir gelişme olduğunu kaydetmiştir.⁷⁸

Paris'te yayınlanan *Ekselsiyor* gazetesi de, *Türkiye günden güne yenilenmektedir. Gazi Türkiye'de haremi kaldırıp, fesi çıkarttıktan sonra, şimdi de Türk dilinin ıslahı için*

76 Şimşir, *age*, s.165-166.

77 Şimşir, *age*, s.253-254.

78 Bekir Sami Seçkin, *Türk Devrim Tarihinde 1928*, Ulusal Kültür, Ekim 1978, Sayı:2, s.53.



uğraşmaktadır demektedir.⁷⁹

İtalyan Doğu Enstitüsü'nün yayın organı *Oriente Moderno* dergisi Harf İnkılabı üzerinde en çok duran yabancı dergilerden biri olmuştur. İtalya'nın en büyük gazetelerinden biri olan *Messaggero* ise *on yıldır büyük ve kansız bir devrime tanık oluyoruz. Batı uygarlığını fetihden yüzyıllarca uzak kalmış bir halkın tüm uyuşuk enerjisi, bir tek adamın iradesiyle seferber ediliyor*, diyerek Harf İnkılabı'nı Türk rönesansı olarak nitelendirmiştir.⁸⁰

İspanya'da yayınlanmakta olan *Heraldo de Madrid* ise, harf değişikliği ile Türkiye'de kültürün yaygınlaşmasının hedeflendiğini anlatmış, Mustafa Kemal'in tüm yetkilerini kullanarak, yurdu dolaşıp Latin harflerinin kullanımını konusunda konferanslar vermesi nedeniyle, ülkenin geniş bir ilkokula döndüğünden söz etmiştir.⁸¹

1928 Harf İnkılabı sırasında Türk-Yunan ilişkileri henüz düzelmemiş olduğu için, Yunan basını ancak ilişkilerin normalleşmeye başladığı 1930'dan sonra harf değişikliği ile ilgili olumlu değerlendirmelere yer vermiştir. Selânik'te çıkan *Apogevmatini* gazetesi, Harf İnkılabı'nı dünya tarihinde eşî benzeri olmayan bir yenilik olarak değerlendirirken, Harf İnkılabı'nın 10. yılında Atina'da çıkan *Atinaiki Nea* gazetesi de, harf değişikliği ile gazetelerin başlangıçta önemli bir bunalım geçirdiğini, Türk hükûmetinin ekonomik yardımı sayesinde bu bunalımın kısa sürede aşıldığını ve yeni harflerden en çok yararlanan kesimin hiç okuma yazma bilmeyenler olduğunu yazmıştır.⁸²

Romanya'da yayınlanan *Endependans Rumen* gazetesinin İstanbul muhabiri de gazetesine geçtiği haberde, *Gazi Hazretleri'nin yeni Türk harflerinin bütün Türk milletine öğretilmesi lüzumundan hiçbir zaman vaz geçmediğini* belirtmiş ve Gazi'nin Sarayburnu konuşmasının çevirisini vermiştir.⁸³

Bulgaristan'da Fransızca olarak yayınlanan *La Bulgarie* gazetesi ise, Harf İnkılabı'nı İspanyol *Heraldo de Madrid* gazetesi gibi Türk rönesansı olarak tanımlamıştır.

Sonuç

Harf İnkılabı nitelik itibariyle basit bir yazı değişiminden ibaret olmayıp, sosyal yaşamda, dil ve kültür hayatımızda köklü bir değişime zemin hazırlamayı hedeflemiştir. Bu değişiklik ile Türkiye cehaletle mücadelede önemli bir mesafe kat edecek ve Batılı bir devlet olmasının önündeki en önemli engeli yıkacaktır. Harf değişimi konusunda aceleci davranmayan Mustafa

79 Ülkütaşır, *age*, s.124.

80 Şimşir, *age*, s.270.

81 Şimşir, *age*, s.268.

82 Şimşir, *age*, s.297.

83 Ülkütaşır, *age*, s.127.



Kemal, uluslararası takvim, saat ve rakamları kabul ederek, ağır ve emin adımlarla Latin harflerine geçileceğinin işaretini vermiştir.

Mustafa Kemal, bu önemli kültürel değişimi bir kültür merkezi olan İstanbul'dan başlatmayı, basının gücünden yararlanma açısından önemli görmüş, Dolmabahçe Sarayı'nda yürüttüğü çalışmaları sonucunda ortaya çıkan yeni harfleri, gerçekleştirdiği yurt gezileriyle halka tanıtmıştır. Halk bu köklü değişime hazırlandıktan sonra da, 1 Kasım 1928'de yeni harfler TBMM tarafından kabul edilerek kanunlaşmıştır. Mustafa Kemal Türk milletine yeni harfleri öğretmeyi, herkesin bir vatandaşlık vazifesi olarak görmesini istemiştir.

1926 yılında *Resimli Gazete*, *İkdam*, *Tevhid-i Efkâr* ve *Akşam* gazeteleri Latin harflerine karşı çıkarken, 1928'de *İkdam* yeni harfleri halka öğretmek amacıyla kurslar açmış, *Akşam* gazetesi de yayınlarıyla Harf İnkılabı'nı destekleme yolunu seçmiştir. Basının ve basının usta kalemlerinin o dönemdeki en büyük kaygısı, yeni harflerle birlikte gazetelerin tiraj kaybı yaşayacağı endişesidir. Latin harflerini destekleyen *Hakimiyet-i Milliye*, *Cumhuriyet* ve *Vakit* gazeteleri ise tam aksi yönde düşünmekte, yeni harflerle birlikte okur-yazar sayısının artacağına, bunun da matbuatta bir canlanma yaratacağına inanmaktadır. Latin harflerine karşı olan basın, Latin harflerinden yana tavır almasında Mustafa Kemal'in yeni harfler konusundaki tavrı belirleyici olmuştur.

1928 yılında Harf İnkılabı'nı destekleme yolunu seçen basın, yeni harfleri değişik yönleriyle değerlendirdiği görülmektedir. O dönem gazetelerinde yer alan yazılarda ağırlıklı olarak yeni harflerin öğreniminin Arap harflerine göre daha kolay olduğu ve bu sayede okur-yazar oranının hızla artacağı konusu işlenmiştir. Basın, yeni harfler sayesinde Batı ile aramızdaki en önemli ayrılığın ortadan kalkacağı ve Türk milletinin Batılılaşma yolunda ciddi bir açılım sağlayacağı tezini de savunmuştur. Ayrıca basın yeni harfler sayesinde Türk dilinin yabancı etkisinden kurtarılacağı ve Türk dilinin sadeleştirileceği inancındadır. Basının, başlangıçta yeni harflerin uygulanması için gerekli olan süre konusunda görüş ayrılığı içinde olduğu göze çarpmaktadır. Yunus Nadi geçiş süreci için on yıldan fazla zamana ihtiyaç duyarken, Mehmet Asım uygulama ile birlikte düşüncesini değiştirerek, bu işin iki sene içinde çözümleneceğine kanaat getirmiş, Necmettin Sadık böylesine önemli bir teşebbüste zaman ölçüsüne yer olmadığını savunarak, alfabeyi öğretiltikten sonra alıştırmaya ile okuma yazmayı geliştirmenin mümkün olacağını düşünmüş, Falih Rıfkı Atay da, Arap ve Türk harflerinin uzun süre birlikte kullanılamayacağı düşüncesiyle, bu sürecin hızla tamamlanması gereğine inanmıştır.

Uygulama sürecinde basın mensupları, öncelikle yeni harfleri bilen öğretmen yetiştirilmesi, İstanbul şivesi esas alınarak bir imla lügatı yapılması ve



yeni harflerle basılmış kitaplarla donatılmış bir kütüphane kurulması hususunda görüş birliği içinde olmuştur.

Yeni Türk harflerinin kabulü Avrupa'da da büyük ilgi uyandırmış, *New York Times* Harf İnkılabı ile Mustafa Kemal en büyük hayalini gerçekleştirdi derken, *National Geographic Magazine* Harf İnkılabı'nı konu eden özel bir sayı yapmıştır. Selânik'te çıkan *Apogevmatini* gazetesi Harf İnkılabı'nı dünya tarihinde eşi benzeri olmayan bir yenilik olarak değerlendirirken, İtalyan *Messaggero* Harf İnkılabı'nı, Türk rönesansı olarak görmüştür.

Harf İnkılabı zorlu bir süreci kapsamasına rağmen, dil birliğinin sağlanması, gerçek bir millet olma idealinin ortaya konması açısından önemli bir çabadır. Mustafa Kemal'in Harf İnkılabı'nı hayata geçirme konusundaki kararlılığı, Türk halkının Türkiye'deki okur-yazar oranının düşüklüğü ve yeni harfleri öğrenme konusundaki merakı, bu zorlu sürecin başarıyla aşılanmasında etkili olmuştur.

Kaynaklar

- Atatürk'ün Bütün Eserleri*, Cumhuriyet'in 80. Yılı Armağanı (1927-1929), C.22, (2007), Ankara, Kaynak Yay.
- Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri*, Haz:Utkan Kocatürk, (1999), Ankara, Atatürk Araştırma Merkezi Yay.
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (1906-1938)*, C.II, (1981), Ankara, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yay.
- Atatürk'ün Tamim Telgraf ve Beyannameleri*, C.IV, (1991), Ankara, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yay.
- Atay, Falih Rifki (1955), *Mustafa Kemal'in Mütareke Defteri*, İstanbul, Sel Yay.
- Aydemir, Şevket Süreyya (1993), *Tek Adam*, C.III, İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Banoğlu, Ahmet Niyazi (1973), *Atatürk'ün İstanbul'daki Hayatı (1899-1919-1927-1932)*, İstanbul, MEB. Basımevi.
- İleri, Celal Nuri (2000), *Türk İnkılabı*, İstanbul, Kaknüs Yay.
- Kansu, Mahzar Müfit (1966), *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber*, C.I, Ankara, TTK Yay.
- Karal, Enver Ziya (1978), *Osmanlı Tarihinde Türk Dili Sorunu, Bilim ve Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe*, Ankara, TTK Yay.
- Kaskatı, Necip "Atatürk'ün Selânik'teki Hülyaları", *Cumhuriyet*, 19 Ağustos 1948.
- Kılıç, Selami (1991), "Türkiye'de Latin Harfleri Meselesi (1908-1928)", *Atatürk Yolu*, C.:2, S:7, s.551-573.
- Kısıklı, Emine-Yazıcı Nevin (2007), "Yeni Türk Devletinin Oluşumunda ve Atatürk'ün Hayatında Dolmabahçe'nin Yeri ve Önemi", *150. Yılında Dolmabahçe Sarayı Uluslararası Sempozyumu, Bildiriler*, İstanbul, C.I.
- Kısıklı, Emine (2008), "80. Yıldönümünde Harf İnkılabı ve Millet Mektepleri", *10 Kasım 2008 Atatürk Haftası Armağanı*, Ankara, Atase Yay.



- Kocatürk, Utkan (1999), *Kaynakçalı Atatürk Günlüğü*, Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yay.
- Korkmaz, Zeynep (1963), "Türk Dilinin Tarihi Akışı İçinde Atatürk ve Dil Devrimi", S.147, s.31-60, *AÜDTCF. Yay.*
- Levend, Agah Sırrı (1988), "Latin Harfleri Meselesi", *Milli Kültür, Atatürk Özel Sayısı*, S:63.
- Özkaya, Yücel (1994), "Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın 1927 İstanbul ve Sonraki Gezileri", *Atatürk Yolu*, C.4, S.14, s.185-213.
- Palazoğlu, Ahmet Bekir (1991), *Başöğretmen Atatürk (1919-1928)*, C.I, Ankara, TC. MEB. Eğitim Araçları ve Donatım Dairesi Başkanlığı Yay.
- Seçkin, Bekir Sami (1978), "Türk Devrim Tarihinde 1928", *Ulusal Kültür*, S.2.
- Şimşir, Bilal N. (1992), *Türk Yazı Devrimi*, Ankara, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, TTK. Yay.
- Tekin, Talat (1978), "Tarih Boyunca Türkçenin Yazısı", *Ulusal Kültür*, S.2.
- Türk Parlamento Tarihi, TBMM, Dönem 1927-1931*, Hazırlayan: Kazım Öztürk (1995), C.I, Ankara, Türk Parlamento Tarihi Araştırma Grubu.
- TBMM Zabıt Ceridesi*, C.IV (1 Teşrin-i Sani/Kasım)
- Türkdoğan, Orhan (1988), *Sosyal Hareketlerin Sosyolojisi*, Ankara, Kültür Bakanlığı Yay.
- Ülkütaşır, M.Şakir (1973), *Atatürk ve Harf Devrimi*, Ankara, TDK Yay.

Gazeteler(1923-1929)

Akşam, Cumhuriyet, Hakimiyet-i Milliye, İkdam, Milliyet, Vakit.



EK:2 28 Ağustos 1928 Tarihli Cumhuriyet'te Gazi Hazretleri'nin Bursa'da Olduğu Haberi.

1546 **Abona serahiti** **1928**

17000 kuruş 1900 kuruş
10000 kuruş 8000 kuruş
5000 kuruş 3000 kuruş

Baş Muharriri: Ymus Nadi

1928 Ağustos 28
1347 Eylül 12

اٲتی و سولونئی دوس

a o u i e ö ü
b c d f g h
j k l m n p r s
t v y z
A O U I E Ö Ü
B C D F G H
J K L M N P R S
T V Y Z

Amendement

Amendement

İsmet Paftastık wاور نژدی یون نوله اولدی



بیر قورونمده ایسمه نژدی یون نوله اولدی...
ایسمه نژدی یون نوله اولدی...
ایسمه نژدی یون نوله اولدی...

Gazi hazretleri «Brusa» da

غازی حضرتلری برسه ده ولایت مجلسی صالونده، والی اٲنین بکدن باشلاریق، بوتون مأمورلری بکی حرفلردن امتحان ائتدیلر

غازیمین و دوده آتاشام بیدی بوموقده سیزمه سزده عودت بولموقدور



غازی حضرتلری اولکی آتاشام آتاشولون نژدی ابر خراباره بولونمیلر...
غازی حضرتلری اولکی آتاشام آتاشولون نژدی ابر خراباره بولونمیلر...
غازی حضرتلری اولکی آتاشام آتاشولون نژدی ابر خراباره بولونمیلر...

باشقبر 26 آقستوس!

غازی حضرتلری اولکی آتاشام آتاشولون نژدی ابر خراباره بولونمیلر...
غازی حضرتلری اولکی آتاشام آتاشولون نژدی ابر خراباره بولونمیلر...
غازی حضرتلری اولکی آتاشام آتاشولون نژدی ابر خراباره بولونمیلر...

ده هریدره قرآئت، ده صفتی دوده امضالونسی

Merasiim fevkalade merhiyes oldu



بیر قورونمده ایسمه نژدی یون نوله اولدی...
ایسمه نژدی یون نوله اولدی...
ایسمه نژدی یون نوله اولدی...

ایسمه نژدی یون نوله اولدی...
ایسمه نژدی یون نوله اولدی...
ایسمه نژدی یون نوله اولدی...

فرانسک و یوقملری آهده سته

بیرونیلک نانا نانه بر یاور سته



بیر قورونمده ایسمه نژدی یون نوله اولدی...
ایسمه نژدی یون نوله اولدی...
ایسمه نژدی یون نوله اولدی...

ایسمه نژدی یون نوله اولدی...
ایسمه نژدی یون نوله اولدی...
ایسمه نژدی یون نوله اولدی...

ایسمه نژدی یون نوله اولدی...
ایسمه نژدی یون نوله اولدی...
ایسمه نژدی یون نوله اولدی...



EK:5 Ocak 1929'da *The National Geographic Magazine*'de Harf İnkılabını Simgeleyen Resimler.























